

RIIGIKOGU

I. istungjärk.

Protokoll nr. 3.

1921. a.

Sisu: 1. Päewakorra täiendamine. — 2. Teadaanne rkl. A. Rõõmussaar'i tagasiastumise kohta Riigikogust. — 3. Mandaat komisjoni aruanne ja ettepanek. — 4. Ettepanekud komisjonide walimiste kohta. — 5. Maaseaduse komisjoni walimine. — 6. Hariduse komisjoni walimine. — 7. Töökaitse komisjoni walimine. — 8. Omawalitsuse komisjoni walimine. — 9. Riigikaitse komisjoni walimine. — 10. Välisasjade komisjoni walimine. — 11. Amnestia komisjoni walimise edasilükkamine. — 12. Riigi Majandusnõukogu liigete walimine. — 13. Rk. Juhatuse ettepanek W. W. poolt § 12-a põhjal wastuwõetud seaduste komisjonidesse andmise kohta. — 14. Määruse eelnõu awal. koolide õpetajate palga kohta. — 15. Seaduse eelnõu väliswaluuta liikumise kohta. — 16. E. Ises. Sots. T. P. Riigikogu rühma ettepanek sõjaseaduse lõpetamise kohta. — 17. Kommun. Tööl. rühma ettepanek sõjaseaduse lõpetamise kohta. — 18. Kommun. Tööl. rühma ettepanek poliitilise amnestia asjus. — 19. E. Sots.-dem. T. P. rühma arupärimine sõjaseaduse edasikestmise kohta. — 20. Kommun. Tööl. rühma arupärimine tööliste lahtilaskmise asjus. — 21. Terwituste ettekandmine.

Riigikogu koosolek teisipäewal, 18. jaanuaril 1921. a. kell 5 p. l. Toompea lossi Walges

Kokku on tulnud 85 Riigikogu liiget.

Koosolekut juhatab: abiesimees
K. Wirma, pärast abiesim. J. Järwe.
Juhatuse lauas: abisekretäär J.
Bergman.

1. Päewakorra Juhataja K. Wirma: täiendamine. Awan Riigikogu koosoleku.

Päewakord on rahwasaadikutele wälja jagatud. Juhatusel on aga selle täienduseks sisse tulnud E. Sd. Tööliste Partei Riigikogu rühma arupärimise ettepanek sõjaseaduse lõpetamise kohta. Siis on sisse tulnud Riigikogu Kommunistilise Tööliste rühma arupärimine sõjawäe War. Walitsuse tehnilise osakonna töökodades „Autogaraashis“, „Karawanis“ ja sõjariistade töökojas „Erikus“ 5. jaanuaril s. a. 22 töölise lahtilaskmise üle ja 20. jaanuaril s. a. 400 töölise kawatsetawa lahtilaskmise üle. Peale selle on rahwasaadikutele kätte saadetud „Määruse eelnõu awalikkude kooliõpetajate palkade kohta“ ja „Seaduse eelnõu väliswaluuta liikumise kohta“. Nende wiimaste kohta on juhatus ettepanek neid paigutada 5-da päewakorra punkti (E. Ises. S. T. P. rühma ettepanek sõjaseaduse lõpetamise kohta) alla, kus neid siis wastawasse komisjoni wõiks määrata.

2. Rkl. A. Rõõmussaare Juhataja K. teadaanne tagasiastu- Wirma: Enne mise kohta riigi- päewakorra juure kogust. üle minemist on mul weel teatada,

et Riigikogu Juhatusel sisse tulnud on

teadaanne r. e. A. Rõõmussaarelt, et tema Riigikogu liikme wolitused maha paneb. Nimekirja järele astub r. e. A. Rõõmussaar'e asemele Andres Lilienblatt.

(Jätkatakse päewakorra kindlaksmääramist).

Rkl. J. Seljamaa (töer.): Teen ettepaneku arupärimisi päewakorra lõppu paigutada.

Juhataja K. Wirma: Sõnasooiwaid rohkem ei ole. Siis on weel ettepanekuid tehtud 5, 6 ja 7 päewakorra punktid*) wõtta esimesteks päewakorra punktideks järjekorras. Rs. J. Seljamaa poolt on ettepanek tehtud, et päewakord jääks endiseks ja kaks arupärimist wõtta lõppu juure.

Rkl. J. Allikso (kom.): Teen ettepaneku Kommunistilise Tööliste partei rühma arupärimist wõtta IV päewakorra punktiks.

Juhataja K. Wirma: Enam ettepanekuid ei ole tehtud. R. e. J. Seljamaa poolt on tehtud ettepanek, et päewakord jääks endiseks ja arupärimised wõtta lõppu juure. Juhatusel poolt oli ettepanek lisada 4. punktile juure kahe seaduse eelnõu komisjoni-määramise küsimust. Rkl. J. Seljamaa ühineb juhatusel ettepanekuga. Kas nõutakse weel r. e. J. Seljamaa poolt tehtud ettepaneku kordamist? Ei nõuta. Teine ettepanek oli, et punktid 5, 6 ja 7 päewakorras esimesteks wõtta. Ma panen need ettepanekud järjekorras hääletamisele. Kes on r. e. J. Seljamaa ettepaneku poolt? Kes

*) 5. päewak. p. — E. I. S. T. P. Rkg. rühma ettepanek sõjaseaduse lõpetamise kohta; 6. päewak. p. — Rkg. Kom. rühma ettepanek sõjaseaduse lõpetamise kohta; 7. päewak. p. — Rkg. Kom. rühma ettepanek amnestia asjus.

on vastu? Nähtawa enamusega on rs. J. Seljamaa ettepanek vastu wõetud. Sellega on siis Riigikogu koosoleku päewakord kindlaks määratud.

3. Mandaat kom. Rkl. A. Anderkopp aruanne.

(töer.): Riigikogu mandaat komisjoni ülesandeks on Riigikogule ettepanekut teha walimise seaduses ettenähtud enda ja tema liigete wolituste kohta. Kokku tulles waatas mandaat komisjon kõik temale kättesaadatud materjaali Riigikogu liigete walimise üle läbi. Läbiwaatamisel selgus, et walimised igal pool täiesti seaduslikus korras olid sündinud ja et mingisuguseid kaebusi Riigikogu walimiste seaduse rikkumise kohta sisse tulnud ei ole. Samuti jõudis komisjon otsusele, et walimiste kokkuwõtte Asutawa Kogu Juhatusel poolt täiesti seadusepäraselt on tehtud. Seda seisukohta arwesse wõttes teeb mandaat komisjon Riigikogule järgmise ettepaneku: „Riigikogu, ärakuulates mandaat komisjoni aruannet Riigikogu walimiste kohta, otsustab:

Riigikogu walimise, rahwahääletamise ja rahwa algatamise õiguse seaduse („Riigi Teataja“ nr. 105-106 — 1920. a.) § 90 põhjal oma ja oma liigete wolitused seaduslikuks tunnistada.“

Rkl. J. Allikso (kom.): Mandaat komisjon on otsustanud, et walimised on sündinud seaduslikul alusel. Eesti on ametlikult demokraatiline Wabariik, sellepärast tuleb waatamise alla wõtta, kas walimised sündisid wastawalt demokraatlistele põhimõtetele. Walimised sündisid sõjaseaduse all. Walitsus andis määruse, et walimise koosolekuid wõib pidada ilma komandandi iseäralise loa. Kuid pärast... (Jääb äkki peatama. Wahelhüüded paremalt poolt: „Pange prillid pähe, siis seletate paremini!“) Walimiste ajal oli meil terroor... (Wahelhüüde: Terroor, terroor! See ei käi walimiste kohta.) Ähwardati, — igaüks, kes punastele hääletab, saab kannatada, saab wälja saadetud jne. Nii-sugusel korral ei saa poliitilistest wabadustest walimistel juttu olla. Kõik rühmad wõisid Tallinnas koosolekuid pidada ja selleks „Estonia“ kontsertsaali tarwitada, aga meie ei saanud seda mitte. Rõhutud töölised ei saanud oma häält kuidagi tõsta. Teil aga olid kõik kohad ja wõimalused tarwitada, isegi kiriku kantslist tehti kihutustööd. Tallinna trükikojad trükiwad kodanlisi ajakirju, meie häälekandjaid ei taha aga keegi trükkida. (Wahelhüüde: Teie

teete tööd pörandaall!) Kas wõib töölise sõna- ja isikuwabadusest juttu olla? Kui korraldatud walimise koosolekule minewate töölise käest priiskawate kurnajate wõimude läbi punased lipud ära kisti, tarwitati töölise vastu wägiwalda, pekseti neid kantsikutega, tallati hobustega. Riigikogu Kommunistline Töölisterühm teeb sellepärast järgmise ettepaneku: „Riigikogu tunnistab, et Riigikogu walimised on sündinud sõjaseaduse ja kapitaali surwe all, aga mitte wastawalt demokraatia põhimõttele ja otsustab seepärast walimisi tühjaks tunnistada.“ (Üleüldine naer.)

Juhataja K. Wirma: Panen ettepanekud hääletamisele selles korras, kuidas nad sisse on tulnud. Kas nõutakse weel ettepanekute ette lugemist? (Hääled: Ei ole tarwis! Palume! Palume! Palun sekretääri ette kanda.

Sekretäär (loeb): Mandaat komisjoni ettepanek:

„Riigikogu ärakuulates mandaat komisjoni aruannet Riigikogu walimiste kohta, otsustab:

Riigikogu walimise, rahwahääletamise ja rahwa algatamise õiguse seaduse („Riigi Teataja“ nr. 105-106 — 1920. a.) § 90 põhjal oma ja oma liigete wolitused seaduslikuks tunnistada.“

Riigikogu Kommunistlise Töölisterühma ettepanek:

„Riigikogu tunnistab, et Riigikogu walimised on sündinud sõjaseaduse ja kapitaali surwe all, aga mitte wastawalt demokraatia põhimõttele ja otsustab seepärast walimisi tühjaks tunnistada.“

Juhataja K. Wirma (hääletab): Kes on komisjoni ettepaneku poolt? Kes on teise ettepaneku poolt? Nähtaw enamuse on Riigikogu komisjoni ettepaneku poolt. Sellega on komisjoni ettepanek vastu wõetud.

4. Ettepanekud Rkl. A. Anderkopp kom. walimise kohta.

(töer.): Teen ettepaneku walida: wälisasjade, maa-seaduse, töökaitse, omawalitsuse ja riigikaitse komisjonid.

Rkl. H. Martna (sd.): Sots.-dem. Töölise Partei Riigikogu rühma nimel teen ettepaneku komisjoni walida amnestia seaduse eelnõu wäljatöötamiseks ja jagajaks 10 wõtta.

5. Maaseaduse Juhataja K. Wirma kom. walimine.

Kas tehakse weel mingisuguseid ettepanekuid? Juhatusel poolt on tehtud ettepanek, maa-seaduse komisjoni walimisel wõtta jaga-

jaks arw 7. Siis asume järjekorras komisjonide walimisele.

Palun kandidaate nimetada maaseaduse komisjoni.

Rkl. A. Anderkopp: Tööerakonna rühma nimel panen ette J. Zimmermanni, K. Koemets'a ja L. Oleski.

Rkl. J. Parik: Põllumeeste rühma poolt panen maaseaduse komisjoni ette P. Koemets'a, A. Jürmani ja J. Uluotsa.

Sotsiaaldemokraatlise Tööliste Partei Riigikogu rühma poolt pannakse ette A. Rei, M. Martna ja J. Wain.

Juhataja K. Wirma: Palun kirjalikult ettepanekud sisse anda.

Eesti Rahwaerakonna rühm paneb ette Riigikogu liikme A. Keremi.

Kristlik Rahwaerakonna rühm paneb ette maaseaduse komisjoni walida r. e. J. Lattik.

Iseseisw. Sots. Tööliste Partei rühma poolt pannakse ette komisjoni walida O. Gustawson ja J. Piiskar.

Wene ja Balti-Saksa rühma poolt pannakse ette r. e. G. Stackelberg.

Rkl. A. Kerem: Rahwaerakonna nimel teen mina ettepaneku jagajaks wõtta arw 8.

Juhataja: Wanematekogu poolt on ettepanek jagajaks wõtta arw 7, Rahwaerakonna poolt — 8. Panen ettepaneku, jagajaks arwuks 8 wõtta, hääletamisele. Kes on selle poolt? Kes wastu? Mulle näib, et enamus on wastu. (Nõutakse hääle äralugemist.) Kes on selle poolt, et jagajaks arwuks 7 wõtta? Kes on selle poolt, et jagajaks arwuks 8 wõtta? 40 häält on jagaja 7 ja 28 häält on jagaja 8 poolt. Esimene ettepanek on seega wastu wõetud.

Kas ollakse nõus, et kandidaadid korraga hääletamisele tuleksid? (Kohtadelt hüüded: üksshaawal!) On tehtud kaks ettepanekut: 1) walida korraga ja 2) üksshaawal. Panen hääletamisele. Kes on selle poolt, et kandidaadid üksikult hääletada? Kes wastu? Poolt on ainult mõned üksikud hääled. Sellega on otsustatud korraga hääletada. Kes on selle poolt, et kõik ettepanud kandidaadid walitaks? Kes wastu? Wastu ei ole keegi. Sellega on kõik ettepanud kandidaadid maaseaduse komisjoni liigeteks walitud.

6. Hariduskom. Juhataja K. Wirma: Wanematekogu koosolekul on otsustatud selle komisjoni walimisel jagajaks 10 wõtta. Teist ettepanekut ei ole tehtud; ma loen,

et sellega jagajaks on 10 wastu wõetud.

Rkl. A. Anderkopp: Tööerakonna rühma poolt panen hariduskomisjoni liikmeks ette r. e. J. Annussoni ja J. Kana.

Rkl. E. Martinson: Sots.-dem. rühma poolt panen hariduskomisjoni liigeteks ette E. Assoni ja E. Martinsoni.

Rkl. J. Parik: Põllumeeste rühma poolt panen ette hariduskomisjoni liigeteks J. Hünersoni ja M. Kiiratsi.

Is. Sots. rühma poolt pannakse kandidaadiks ette J. Piiskar.

E. Rahwaerakonna poolt pannakse ette kandidaadiks A. Jürgenstein.

Balti-Saksa rühma poolt ühenduses Wene erakonnaga — M. Bock.

Kristliku Rahwaerakonna poolt — H. Rahamägi.

Kom. Tööliisterühma poolt — J. Wanja.

Juhataja K. Wirma: Teisi ettepanekuid enam ei tehta. Nii on sisse tulnud ettepanekud: hariduskomisjoni liigeteks walida järgmised Riigikogu liikmed: J. Annusson, J. Kana, J. Hünerson, M. Kiirats, A. Jürgenstein, J. Piiskar, E. Asson, E. Martinson, J. Wanja, H. Rahamägi, M. Bock.

Rkl. O. Amberg (kristl.): Praegune Kommunistiline Tööliisterühm pani hariduskomisjoni liikmeks ette r. s. J. Wanja, kuna ta omal ajal teatas, et nende rühm saadikuid komisjonidesse ei saada; sellepärast panen ette kandidaate üksikult hääletada. (Hääled saadikute seast: Korraga!)

Juhataja K. Wirma: On kaks ettepanekut tehtud: et ettepanud komisjoni liikmed saaksid korraga ja — üksshaawal walitud. Kes on selle poolt, et kõik nimetatud kandidaadid korraga hääletataks? Kes wastu? Nähtaw enamus on korragahääletamise poolt.

Kes on selle poolt, et kõik ettepanud kandidaadid hariduskomisjoni liigeteks walitaks?

Absoluutse hääleteenamusega on kõik nimetatud kandidaadid komisjoni liigeteks walitud.

7. Töökaitse kom. Juhataja K. Wirma: Jagajaks on 10. Teisi ettepanekuid jagaja kohta ei tehta. Palun kandidaate nimetada.

(Rühmade poolt antakse juhatusse kirjalikud ettepanekud töökaitse kom. kandidaatide kohta.)

Juhataja K. Wirma: Töökaitse komisjoni walimiseks on järgmised kan-

didaadid ette pandud: Tööerakonna rühma poolt — A. Schulbach, F. Suit; Põllumeeste rühma poolt — E. Birkenberg, J. Kesküll; Sots.-dem. rühma poolt — L. Johanson, M. Püüman; Ises. Sots. rühma poolt — E. Jonas; Kristliku Rahwaerakonna poolt — A. Kallas; Eesti Rahwaerakonna poolt — A. Bachman; Kommunistlise Töölisterühma poolt — J. Santa; Balti-Saksa rühma poolt — H. Koch.

On ettepanek kõiki korruga hääletada; teist ettepanekut ei ole tehtud. Panen ette pandud kandidaadid kõik korruga hääletamisele. Kes on nende walimise poolt? Wastu? Ei keegi. Sellega on ette pandud kandidaadid kõik töökaitsse komisjoni walitud.

8. Omawalitsuse juhataja K. Wirkom. walimine.

ma: Jagajaks on 7. Keegi jagaja kohta sõna ei wõta? Palun kandidaate nimetada.

(Rühmade poolt antakse juhatusse kirjalikud ettepanekud omawalitsuse kom. kandidaatide kohta.)

Omawalitsuse komisjoni liigete kandidaatideks on järgmised r. e. ette pandud: Kristliku Rahwaerakonna poolt — W. Linnamägi; Tööerakonna rühma poolt — A. Anderkopp, A. Uuesson ja L. Olesk; Põllumeeste rühma poolt — K. Päts, K. Saar ja J. Kesküll; E. Rahwaerakonna poolt — O. Liigand; Ises. Sots. rühma poolt — P. Keerdo ja O. Münther; Sots.-dem. rühma poolt — H. Martna, M. Neps ja L. Johanson; Wene ja Saksa-Balti erak. rühma poolt — W. Pezold; Kommunistlise Töölisterühma poolt — J. Reinberg.

Ettepanek on tehtud korruga walida. Palun käed üles tõsta neid, kes on ette pandud kandidaatide wastuwõtmise poolt omawalitsuse komisjoni. Wastu ei ole keegi; seega on kõik ette pandud kandidaadid walitud.

9. Riigikaitsse kom. juhataja K. Wirma. walimine.

ma: Wanematekogus otsustati jagajaks wõtta 10. Kas selle kohta tehakse teistsuguseid ettepanekuid?

Rkl. J. Seljamaa (töer.): Ma teen ettepaneku jagajaks wõtta 14.

Juhataja K. Wirma: Kas tehakse weel ettepanekuid?

Rkl. J. Piiskar (is.): Kas ettepanek — jagaja 10 — tuleb hääletamisele wõi mitte?

Juhataja K. Wirma: Ei tule.

Rkl. J. Piiskar (is.): Toetan ettepanekut jagajaks 10 wõtta.

Juhataja K. Wirma: Kes on selle poolt, et riigikaitsse komisjoni walimisel saaks jagajaks wõetud 14? Ma näen, et enamusega on see ettepanek wastu wõetud. Nõutakse häälte äralugemist; palun sekretäri hääled ära lugeda.

Ettepanek — jagajaks wõtta 14 — on 52 häält poolt saanud, seega absoluutse enamuse Palun kandidaate nimetada.

Rkl. A. Schulbach: Tööerakonna rühma poolt panen ette J. Seljamaa ja A. Anderkopp.

Rkl. J. Järwe: Rahwaerakonna poolt panen ette J. Tõnisson.

Rkl. J. Parik: Põllumeeste rühma poolt panen ette r. e. J. Laidoner ja J. Soots.

Rkl. J. Lattik: Kristliku Rahwaerakonna poolt panen ette O. Amberg.

Rkl. E. Martinson: Sotsiaaldemokraatlise rühma poolt panen ette r. e. A. Rei.

Rkl. J. Piiskar: Eesti Iseseiswate Sotsialistide rühma poolt panen ette r. e. K. Freibergi.

Juhataja K. Wirma: Ette pandud on järgmised kandidaadid: J. Seljamaa, A. Anderkopp, J. Tõnisson, O. Amberg, K. Freiberg, J. Laidoner, J. Soots ja A. Rei. Ettepanek on tehtud neid üksikult walida. Kas tehakse weel teistsuguseid ettepanekuid? Ettepanek on tehtud korruga walida. (Paneb kumbagi ettepaneku nende sissetuleku järjekorras hääletamisele). Üksikult walida on poolt saanud 43 häält ja korruga walida on poolt saanud 28; sellega on üksikult-hääletamine wastu wõetud.

Kas tehakse ettepanekuid hääletamise korra kohta? (Kuulidega.) Kui ettepanekuid ei tehta, siis loen, et hääletamine on lahtine. (Hüüe: „Kinniselt!“) Ettepanek on tehtud kinniselt hääletada. (Hääled: „Awalikult!“) Kinnine hääletamine on kodukorra järele siis wõimalik, kui vähemalt 10 Riigikogu liiget seda nõuawad.

Rkl. M. Bleiman (is.): Ma teen ettepaneku nimelist hääletamist ette wõtta.

Juhataja K. Wirma: Ka see on meie kodukorras ette nähtud ja selleks on tarwis, et $\frac{1}{2}$ koosolewatest liigetest nimelise hääletamise poolt oleks. Ma panen need kolm ettepanekut selles järjekorras, nagu nad tehtud, hääletamisele; esiteks kinnise hääletamise, mis kõige kaugemale ulatawam on, ja kui 10 liiget selle poolt on, siis jääb see otsustawaks.

Rkl. J. Piiskar (is.): Ma panin ette kinniselt hääletada, kuid ma wotan selle ettepaneku tagasi ja ühinen nimelise hääletamisega.

Juhataja: Et r. e. J. Piiskar oma ettepaneku — kinniselt hääletada, tagasi wõttis, siis on jäänud järele ainult kaks hääletamise wiisi: nimeline ja lahtine. Ma panen need paralleel hääletamisele. (Hääletatakse). Hääletamise tagajärjed on järgmised: lahtise hääletamise poolt on antud 53 häält, nimelise hääletamise poolt 15; see ei ole mitte $\frac{1}{3}$; sellega on nimeline hääletamine tagasi lükatud. Sõna on r. e. J. Alliksol hääletamise motiivide kohta.

Rkl. J. Allikso (kom.): Äranähes, et kodanline enamuse wähemusesolewail erakondadel oma sahkendamist awalikuks ei luba tuua riigikaitse komisjonis, siis toetab Kommunistline Töölisteriühm ise-seiswate kandidatuuri.

Juhataja K. Wirma: Sellega tulewad ette pandud rahwasaadikud lahtisele hääletamisele. Kes on selle poolt, et r. e. J. Seljamaa saaks riigikaitse komisjoni walitud? Kes wastu?

Rahwaesitaja J. Seljamaa on nähtawa absoluutse enamusega walitud.

Järgmine kandidaat on r. e. A. Anderkopp. Kes on tema walimise poolt? Kes on wastu? Wastu on ainult mõned üksikud; sellega on nähtawa absoluutse enamusega r. e. A. Anderkopp walitud.

Järgmine kandidaat on r. e. J. Tõnisson. Kes on tema walimise poolt? Kes wastu? Wastu on mõned üksikud hääled. Sellega on r. e. J. Tõnisson nähtawa enamusega walitud.

Järgmine kandidaat on r. e. O. Amberg. Kes on tema walimise poolt? Kes wastu? — Wastu on mõned üksikud; nõnda et nähtawa absoluutse enamusega on r. e. O. Amberg walitud.

Järgmine kandidaat on Ises. Sots. Tööliste Partei Rk. rühma poolt r. e. K. Freiberg. Kes on tema walimise poolt? Kes wastu? Raske on otsustada. (Hääletatakse uuesti; sekretäär loeb hääled). On selgunud, et r. e. K. Freiberg'i walimise poolt on 25 häält antud, wastu — 44; sellega on r. e. K. Freiberg'i kandidatuur tagasi lükatud. (R. e. J. Piiskar kohalt: Wäga demokraatline!)

Järgmine kandidaat on r. e. A. Rei. Kes on tema walimise poolt? Kes wastu?

Wastu on mõned üksikud hääled; sellega on r. e. A. Rei häälteenamusega walitud.

Järgmine kandidaat on r. e. J. Laidoner. Kes on tema walimise poolt? Kes wastu? R. e. J. Laidoner on nähtawa absoluutse enamusega walitud.

Järgmine kandidaat on r. e. J. Soots. Kes on tema walimise poolt? Kes wastu? Wastu on mõned üksikud hääled; seega on r. e. J. Soots nähtawa absoluutse enamusega walitud.

Üks kandidaat on aga nüüd walimata jäänud; kas tehakse ettepanekuid selle walimise kohta? (Hääled: Järgmisel koosolekul!) Ma kuulen ettepanekuid, et järgmisel koosolekul seda puuduwat kandidaati walida. Sõnasoowijaid ei ole, sellega loen ettepaneku wastu wõetuks.

10. Wälisasjade komisjoni walimine. Rkl. J. Seljamaa (töer.): Ma teen ettepaneku jagajaks wõtta 14.

Juhataja K. Wirma: On ettepanek tehtud jagajaks 14 wõtta. Kas tehakse teistsuguseid ettepanekuid?

Rkl. M. Bleiman (is.): Teen ettepaneku jagajaks wõtta 7.

Juhataja K. Wirma: On tehtud kaks ettepanekut: 1) et jagajaks wõtta 7 ja teine 14. Panen r. e. J. Seljamaa ettepaneku, et jagajaks wõtta 14, hääletamisele. (Hääletamisel wõetakse Rkl. J. Seljamaa ettepanek suure häälteenamusega wastu). Palun kandidaate nimetada.

Rkl. A. Anderkopp: Tööerakonna rühma poolt panen kandidaatideks ette O. Strandman, J. Luiga.

Rkl. J. Parik: Põllumeeste rühma nimel panen ette r. e. J. Laidoner ja J. Uluots.

Rkl. A. Bachmann: Rahwaerakonna rühma nimel panen ette r. e. A. Birk'i.

Rkl. M. Bleiman: I. S. T. P. rühma nimel panen ette r. e. H. Kruus'i.

Rkl. O. Amberg: Kristliku Rahwaerakonna nimel panen ette r. e. J. Lattik'u. Sots.-dem. rühma poolt pannakse ette r. e. M. Martna.

Juhataja K. Wirma: Kas tehakse ettepanekuid hääletamise wiiside kohta? (Hääled: Korraga, üksikult). Ma kuulen ettepanekuid korraga ja üksikult. Panen hääletamisele. Kes on selle poolt, et korraga hääletada? Kes selle poolt, et üksi-

kult? Hääletamise tagajärjed on järgmised: üksikult hääletamine on poolt saanud 41 ja korraga hääletamine — 29 häält. Sellega on otsustatud üksikult hääletada.

Muid ettepanekuid hääletamise korra kohta ei tehta, siis asun ma hääletamisele. Kes on r. e. O. Strandman'i walimise poolt? Kes vastu?

(Suure häälteenamusega, mõne üksiku hääle wastuseisimisel, walitakse r. e. O. Strandman wäliskomisjoni liikmeks).

Kes on r. e. J. Luiga walimise poolt? Kes vastu?

(Suure häälteenamusega, mõne üksiku hääle wastuseisimisel, walitakse r. e. J. Luiga wäliskomisjoni liikmeks).

Kes on r. e. J. Laidoner'i walimise poolt? Kes vastu?

(Suure häälteenamusega, mõne üksiku hääle wastuseisimisel, walitakse r. e. J. Laidoner wäliskomisjoni liikmeks).

Kes on r. e. J. Uluots'a walimise poolt? Kes vastu?

(Suure häälteenamusega, mõne üksiku hääle wastuseisimisel, walitakse r. e. J. Uluots wäliskomisjoni liikmeks).

Kes on r. e. H. Kruus'i walimise poolt? Kes vastu?

Et raske on otsustada, palun hääled ära lugeda. Rahwaesitaja H. Kruus on hääli saanud: 31 poolt ja 35 vastu. Sellega on r. e. H. Kruus'i kandidatuurt tagasi lükatud.

Järgmine kandidaat on r. e. A. Birk. Kes on tema walimise poolt? Kes vastu?

(Suure häälteenamusega, mõne üksiku hääle wastuseisimisel, walitakse r. e. A. Birk wäliskomisjoni liikmeks).

Panen r. e. J. Lattik'u kandidatuuri hääletamisele. Kes tema poolt? Kes vastu?

(Suure häälteenamusega, mõne üksiku hääle wastuseisimisel, walitakse r. e. J. Lattik wäliskomisjoni liikmeks).

Kes on Sots.-dem. r. kandidaadi M. Martna walimise poolt? Kes vastu?

(Suure häälteenamusega, mõne üksiku hääle wastuseisimisel, walitakse r. e. M. Martna wäliskomisjoni liikmeks).

Üks kandidaat on täna walimata jäänud. Kas tehakse ettepanekuid järgmise

kandidaadi walimise kohta. (Pahemalt poolt: Järgmisel koosolekul).

Järgmine oleks siis amnestia komisjoni liigete walimine.

11. Amnestia kom. Rkl. A. Anderkopp (töer.): Minu walimise edasilükkamine. äranägemise järele ei ole põhimõttelikult mitte weel otsustatud, kas Riigikogu amnestia seadust tahab wälja anda wõi mitte. Amnestia komisjoni walimine tähendaks aga küsimuse otsustamist juba jaatawalt, mida Riigikogu praegu aga sugugi ei otsusta; sellepärast teen ma ettepaneku, et kui tulewad ettepanekud, mis amnestia kohta käiwad, siis antaks nad üleüldisesse komisjoni. Kui leitakse, et seal mitte wõimalik pole neid ettepanekuid läbi waadata, küsimus amnestia kohta seal aga põhimõttelikult jaatawalt otsustatakse, siis wõib pärast eriti amnestia komisjoni walida.

Juhataja K. Wirma: Kas rohkem selle küsimuse kohta sõna ei soowita? Panen r. e. A. Anderkopp'i ettepaneku hääletamisele, et täna mitte amnestia komisjoni walida. (Nähtawa enamusega wõetakse r. e. A. Anderkopp'i ettepanek vastu). Sellega jääb amnestia kom. walimine täna ära.

12. Riigi Majandusnõukogu liigete walimine. Juhataja K. Wirma: Sinna tuleb kümme liiget walida. Soowitakse selle kohta sõna wõtta? Kui sõnasoowijaid ei ole, palun kandidaate nimetada.

(Järgnewad mitmesugused ettepanekud jagaja suuruse kohta. Tehakse ettepanek jagajaks wõtta 12, kuna teine ettepanek on Wanematekogu poolt jagajakswõetud arwu 10 juure jääda).

Rkl. A. Anderkopp (töer.): Ma teen ettepaneku Riigi Majandusnõukogu walida samasuguses korras, kui komisjonegi, jagajaks wõttes arw 10.

(Järgnewad jälle kohtadelt wahelhiüded ja mitmesugused arwamisawaldused.)

Juhataja K. Wirma: Kui jagajaks arw 10 wõtta, siis saawad erakonnad Riigi Majandusnõukogusse järgmiselt esitajaid: Tööer. rühm — 2, Põllumeeste rühm — 2, Sots.-dem. rühm — 2, Is. Sots. rühm — 1, Rahwaerak. rühm — 1, Kristl. Rahwaerak. rühm — 1, Kommunistline rühm — 1, Saksa ja Wene rühm — 1.

Kuulen, et ettepanek tehakse jagajaks wõtta arw 12 ja rahwaes. A. Anderkopp'i

poolt on ettepanek tehtud jagajaks wõtta arw 10. Panen mõlemad ettepanekud hääletamisele. (Hääletatakse).

Nähtawa enamusega on wastu wõetud ettepanek jagajaks wõtta arw 10. Palun asuda kandidaatide nimetamisele.

Rkl. J. Piiskar: Is. Sots. rühma nimel panen ette r. e. M. Bleiman'i.

Rkl. A. Anderkopp: Tööerakonna nimel panen ette r. e. Chr. Kaarna ja F. Suit'i.

Rkl. E. Martinson: E. Sots.-dem. rühma nimel panen ette r. e. A. Oinas ja M. Martna.

Rkl. J. Järwe: E. Rahwaerakonna nimel panen ette r. e. J. Tõnisson'i.

Rkl. J. Uluots: Põllumeeste rühma nimel panen ette r. e. J. Laidoner'i ja J. Parik'i.

Rkl. W. Pezold: Saksa ja Wene rühma nimel panen ette r. e. H. Koch'i.

Rkl. J. Lattik: Kristliku Rahwaerakonna nimel panen ette r. e. O. Amberg'i.

Rkl. J. Allikso: Kommunistlise Töölisterühma nimel panen ette r. e. J. Soans'i.

Juhataja K. Wirma: Ülesse on antud 11 kandidaati. Soowitakse sõna wõtta hääletamise korra kohta? Ma kuulen ettepanekuid: üksikult, korraga.

Rkl. J. Seljamaa (töer.): Seaduse järele tuleb Riigi Majandusnõukogusse walida 10 esitajat. Ülesantud kandidaatide arw on aga 11. Sellepärast ei saa mitte korraga hääletada, waid üksikult. Misugune kandidaatidest kõige vähem häält saab, loetakse Majandusnõukogust välja jäänuks.

Juhataja K. Wirma: On ettepanek tehtud üksikult hääletada. Soowitakse hääletada poolt ja wastu, wõi ainult poolt? (Pahemalt poolt ägedad protestihüüded esimese ettepaneku wastu).

Nähtawasti soowitakse ainult poolt hääletamist. Teistsuguseid ettepanekuid ei tehta. Panen hääletamiseks ette Tööerakonna kandidaadi Chr. Kaarna. (Loetakse häält.) Panen hääletamisele Tööerakonna teise kandidaadi F. Suit'i. (Loetakse häält). (Sekretäär A. Tupits ja abisekretäär W. Pezold loewad korraga häält, saawad aga teineteisele wastukäiwa arwu, sellepärast järgneb üleüldise naeru all uus häältelugemine).

(Juhataja paneb Majandusnõukogu liigete kandidaatidena hääletamisele r. e. Aleksander Oinas'e, Mihkel Martna, Jaan Tõnisson'i, Martin Bleiman'i, Johann Laidoner'i, Jüri Parik'a, Johan Soans'i, Hermann Koch'i).

Walimiste tagajärjed on järgmised: R. e. Chr. Kaarna on saanud 54 häält poolt, r. e. F. Suits 58, r. e. A. Oinas — 69, M. Martna — 52, J. Tõnisson — 57, M. Bleiman — 30, J. Laidoner — 53, J. Parik — 47, J. Soans — 25, H. Koch — 35, O. Amberg — 45.

Seega on kõige vähem häält saanud r. e. J. Soans ja sellepärast jääb tema mitte walituks, kuna teised kümme tulewad lugeda walituteks. (Wahelhüüde J. Allikso poolt: Aga kõige rohkem luid murda saanud!) (Üleüldine naer).

13. Rk. Juhat. Juhataja K. Wirma: Seaduste nimekiri on paljundatud ja rahwasaadikutele kätte saadetud. Juhatus poolt on ettepanek need seaduse eelnõud anda järgmistesse komisjonidesse.

Kas oldakse sellega nõus, kui ma ainult seaduste numbrid ette loen, ilma nimesid nimetamata? (Wahelhüüded: Ja!) (Loeb). Wabariigi Walitsuse poolt Ajutise Walitsemise Korra § 12-a põhjal 22. detsembrist 1920. a. kuni 3. jaanuarini 1921. a. wastu wõetud seadused ja määrused, mis Wabariigi Walitsuse poolt Riigikogule kinnitamiseks ette on pandud. Juhatus ettepanek on anda neist seadustest Nr.Nr. 1—12, 14, 15, 22, 23, 26, 28, 29, 30, 31, 32 ja 34 rahaasjanduse komisjoni kätte. Nr.Nr. 13, 25, 33 — üleüldise komisjoni kätte. Nr. 27 — hariduskomisjoni kätte. Nr.Nr. 16, 17, 18, 19, 20, 21 — omawalitsuse komisjoni kätte. Nr. 24 — riigikaitse komisjoni kätte. Kas soowitakse selle ettepaneku kohta sõna wõtta? Sõna ei soowita. Panen selle ettepaneku hääletamisele.

(Hääletamisel wõetakse see ettepanek wastu).

14. Määruse eelnõu Juhataja K. Wirma: Juhatus paneb ette otsustada, missugusesse komisjoni määrata „Määruse eelnõu awalikkude koolide õpetajate palga kohta.“ (Hüüe: Hariduse komisjoni!) Tehti ettepanek seda määruse eelnõu anda hariduskomisjoni.

(Tehakse ettepanek r. e. J. Uluots'a poolt anda ühtlasi ka rahaasjanduse komisjoni.) Panen hääletamisele, kas ollakse sellega nõus, et see määruse eelnõu läheks esiteks hariduskomisjoni ja kui ta seal on läbi waadatud, siis rahaasjanduse komisjoni.

(Hääletamisel wõetakse see ettepanek vastu.)

15. Seaduse eelnõu väliswaluuta liikumise kohta.

Juhataja: K. Wirma: Järgmine on „Seaduse eelnõu väliswaluuta liikumise kohta“.

Kas tehakse ettepanekuid, kuhu komisjoni seda seaduse eelnõu anda? (Hüüe kohalt: Kes on selle seaduse sisse annud?) Wabariigi Walitsus. (Tehakse ettepanek anda seda eelnõu rahaasjanduse komisjoni). Muid ettepanekuid ei tehta? Panen hääletamisele.

(Hääletamisel wõetakse see ettepanek vastu.)

16. E. I. S. T. P. Riigikogu rühma ettepanek sõjaseaduse lõpetamise kohta.

Sekretäär: (Loeb). „Riigikogule. Ettepanek sõjaseaduse lõpetamise kohta. Aasta on juba mööda, kui Eesti Wabariigis sõjategevus tegelikult lõppes. Warsti saab aasta täis, kui tehti rahu Nõukogude Wenemaaga rahulepingu allakirjutamisega. Pidi arwama, et ühes rahujalale asumisega ka Wabariigi walitsemiskord rahujalale seatakse ja kaotatakse sõjaseadus, mis erakordse terawusega sihitud töolisteklassi vastu.“

Kuid senni terve aasta kestel ei ole seda ometi sündinud. Endiselt kestab edasi sõjaseadus, endiselt töötawad sõjawälja- ja sõjawäeringkonna kohtud, mõistes peasjalikult töölisi surma ja sunnitööle tsaariaegse korra järele, endiselt tarwitatakse erakordseid wolitusi wäljakuulutatud wabaduste kägistamiseks, endiselt wangistatakse Wabariigi kodanikka ja toimetatakse läbiotsimisi poliitilistel põhjustel ilma kohtu otsuseta, mis on 21. detsembril 1920. a. maksmahakanud põhiseaduse jäme rikkumine.

Kui enne sõjaseaduse tarwilikkust põhjendati sõjaseisukorraga, siis ei maksa see põhjendus nüüd enam, sest sõda on ammu lõppenud. Sõjaseadus püsib edasi warjamatu ja werise klassiwõitluse abinõuna walitsewa kodanluse käes igasuguse töölisteliikumise mahasurumiseks. Kõige selle juures on sõjaseaduse edasikestmine ka wastolus Wabariigi põhiseaduse mõttega.

Eesti Iseseiswa Sotsialistliku Tööliste Partei Riigikogu rühm leiab, et sarnane olukord enam edasi kesta ei wõi ning paneb ette Riigikogule vastu wõtta otsus: Riigikogu kohustab Wabariigi Walitsust 3. päewa jooksul sõjaseadust lõpetama.

Selle ettepaneku palume Riigikogu tänase koosoleku päewakorda wõtta. E. I. S. T. P. Riigikogu rühma nimel; H. Kruus, K. Freiberg, M. Bleiman. Tallinnas, 7. I. 21.“

Juhataja K. Wirma: Kodukorra § 62 põhjal tuleb otsustada, kas ettepanek kohe arutusele wõtta wõi komisjoni anda.

Rkl. J. Piiskar (is.): Ma panen ette seda ettepanekut kohe arutusele wõtta.

Rkl. J. Uluots (põl.-k.): Mina arwan, et Riigikogu wõib ainult sarnaste küsimustega tegemist teha, mis meie põhiseaduse järele Riigikogu wõimkonda on antud. Mis aga puutub kaitseisukorra wäljakuulutamisesse, samuti ka tema lõpetamisesse, siis meie põhiseaduse järele see küsimus üleüldse mitte Riigikogu kompetentsi ei kuulu. Ses asjas tuleb tähele panna E. W. põhiseaduse § 60 V p. ja seal öeldakse: „Wabariigi Walitsus kuulutab wälja kaitseisukorra nii üksikuis riigi osades, kui ka kogu riigis ja esitab selle Riigikogule kinnitamiseks“. Seega ei ole kahtlust, et kaitseisukorda wõib wälja kuulutada Wab. Walitsus. Peale selle, kui Wabariigi Walitsus sarnase kaitseisukorra wälja kuulutanud, paneb ta selle Riigikogule kinnitamiseks ette, seega siis on Riigikogul ainult kinnitamise õigus, aga mitte otsuse tegemise õigus. Tõsi, põhiseaduses ei ole küll mitte ära tähendatud, kes kaitseisukorra ära lõpetab; loomulikult järgneb sellest, — kelle käes on kaitseisukorra wäljakuulutamine, selle kätte kuulub ka lõpetamine; teist seletust põhiseaduse järele anda ei wõi. Teisest küljest wõiksime meie aga arwata, et Riigikogu omalt poolt mingisugust juhtnööri wõiks anda kaitseisukorra ärakaotamise asjus. Põhiseaduse järele aga Riigikogul sarnaste juhtnööride andmise õigust ei ole; seega näeme, et kaitseisukorra asjus Riigikogu omalt poolt üles astuda ei wõi. Kõige rohkem, mis Riigikogu teha wõib on: pöörata arupärimisega Wabariigi Walitsuse poole, miks kaitseisukord ei ole weel senni ärakaotatud. Riigikogu aga ise sarnast ettepanekut kaitseisukorra ärakaotamise asjus teha ei wõi, kui ta meie põhiseadusest lugu peab. Teine lugu on: kui ta meie põhiseadusest küllalt lugu ei pea, teda rikkuda ja häwitada tahab. Aga mina arwan, et meie austatud rahwasaadikud meie noorest ja wärskest põhiseadusest lugu peawad. Mina arwan, et olulistel põhjustel tuleb see ettepanek tagasi lükata.

Rkl. J. Piiskar (is.): Ma pean r. e. J. Uluots'a seisukohale vastu waidlema.

Ta ütleb, et meie põhiseaduse teatawas § on öeldud: Walitsus kuulutab välja kaitseisukorra ja paneb selle Riigikogule kinnitamiseks ette. Tähendab, lõppude lõpuks on kaitseisukorra maksmapanemine Riigikogust. Walitsus võib ta küll välja kuulutada, kuid kui Riigikogu ei kinnita, siis tähendab, ei saa väljakuulutatud kaitseisukord mitte püsima jääda. Ja kui siin rahwasaadik J. Uluots räägib põhiseadusele wastukäimisest, siis öelgu ta, millal on Riigikogu praeguse sõjaseaduse kinnitanud. Mina järeldan sellest §-ist otse wastupidist, ja nimelt: kui Riigikogu pole seda sõjaseaduse maksmapanekut kinnitanud, siis on tema maksmas praeguse põhiseaduse wastaselt. Seda ühelt poolt. Edasi ei ole meie ettepanekus sugugi öeldud, et Riigikogu kaotagu sõjaseaduse, ei, waid täiesti põhiseadusega kokkukõlas, — Riigikogu paneb ette, et walitsus sõjaseisukorra ära kaotaks. Juhtnööri andmise ja sarnaste ettepanekute tegemise õigus peaks ometi Riigikogul olema, sest see on ka teatawas mõttes usalduse küsimus. Kui walitsusele awaldatakse soow Riigikogu poolt, ja walitsus leiab, et temale see soowiawaldus wastuwõtmata on, siis teeb ta sellest tarwilikud järeldused. Oleks imelik, kui Riigikogu seadusandwana wõimuna ei saaks enese arwamisi teatawas küsimuses üleüldse awaldata. Tähendab, sõjaseaduse maksmasolemise küsimus saaks mingisuguseks soomustatud küsimuseks. Ütleme, walitsusel näituseks, ei tule meelegi sõjaseadust aastate kestes ära kaotada, teist teed aga seda temale meeletuletada ei ole, kui see siin. Aga kui seesama walitsus sama sõjaseaduse põhjal Riigikogu enese laiali ajab jne., siis ei ole mingisugust abinõu selle walitsuse wastu reageerida. Selles mõttes leian mina, et rahwaesitaja J. Uluots'a seletus ei ole niiwõrd mõõduandew, et tema sunniks Riigikogu oma otsustamise-piirkonnast seda küsimust tagasi lükkama. Edasi, maksab praegu Asutawa Kogu kodukord Riigikogu jaoks. Senni, kui seda pole muudetud, arwan ma, et selle kodukorra järele tuleb käia sedasama teed, mis Asutawa Kogu ajal on käidud. Kui see kodukord räägib põhiseaduse wastu, siis ei oleks tulnud teda mitte maksma panna. Neil motiividel toetan mina meie rühma ettepanekut ja panen ette teda kohe arutusele wõtta.

Rkl. A. Palwadre (sd.): Olen selle seletusega nõus, mis r. e. J. Uluots teinud, et kaitseisukorra ärakaotamine peab olema wastawast walitsuse aktist; kuid nagu r. e. J. Piiskar siin seletas,

on ka ettepanek selleks määratud, et Rk. soowi awaldata, nimelt, et Wabariigi Walitsus ise wastawa korralduse teeks, et meie praegune sõjaseisukord ära kaotatud saaks. Kuid r. e. J. Uluots'a arwamine, nagu käiks see soowiawalduse tegemine põhiseaduse wastu, on täitsa eksiw. Põhiseadus ei keela mingisuguseid soowiawaldusi tegemast. Põhiseaduses on öeldud: „Riigikogu annab välja seadusi, määrab riigi sissetulekute ja wäljaminekute eelarwe, otsustab laenude tegemise ja muid asju põhiseaduse alusel“. Kui r. e. J. Uluots arwab, et õigus on pöörata arupärimistega walitsuse poole ja nendega teatawaid ettepanekuid teha, mis walitsusele poliitiliselt kohustawad oleks, siis on niisamuti ka õigus soowiawaldusi teha ilma arupärimiseta. Kui meie arwame ja aluseks wõtame, et põhiseaduse järele on meil parlamentaarne walitsemise wiis, ja selle parlamentaarne walitsemise wiisi juures pole meil mitte õigus walitsusele soowiawaldusi teha, siis on see arwamine eksiw. Inglismaal on ammuigi parlamentaarne walitsemise wiis. Kunagi ei ole seal põhiseaduses tähendatud olnud, et võib walitsusele juhtnõore anda, kuid kõik see aeg wõetakse seal seaduse eelnõusid wastu, (neid esitatakse parlamendile walitsuse poolt ja üksikute rahwasaadikute poolt) ja ühtlasi on ka üksikutel saadikutel õigus soowiawaldusi teha. Neid wõetakse arutusele, lükkatakse tagasi ehk wõetakse wastu. On isegi juhtumisi parlamendis, et wastu wõetakse niisuguseid soowiawaldusi, mida walitsus isegi täita ei taha. Soowiawalduste näol ülesandeid teha Wabariigi Walitsusele on täitsa wõimalik ja õige parlamentaarne korra alusel. Kas neid arupärimiste teel tehakse, ehk otsekohe, see on täitsa ükskõik. See on kaitseisukorra tegijast, missugused abinõud ta kohasemaks peab. Minu arwates on see ettepanek Iseiswate Sotsialistide rühma poolt täiesti õige ja ei riku mingisuguseid punkte põhiseaduses; ta on täitsa põhiseaduse alusel.

Rkl. J. Uluots (põl.-k.): Ühe osaga minu seletusest oli rahwasaadik A. Palwadre täiesti nõus, waidles ainult teise osa wastu. Nimelt, katsus ta näidata makwa põhiseaduse järele, et ka Riigikogul õigus on soowiawalduste näol Wabariigi Walitsusele juhtnõore anda ja arwas heaks näituseks ette tuua Inglise parlamendi praktikist, kus üksikul parlamendi liikmel õigus on soowiawaldustega walitsuse aadressi peale esineda. Mis aga puutub käesolewasse küsimusesse, siis ei ole meil siin mitte seaduseandmisega tegemist, waid otsekohe

administratiivse aktiga ja see puutub ainult Wabariigi Walitsusesse. Wõib olla, et teistes asjades meie võime mingisuguseid soowiawaldusi teha. (R. e. J. Piiskar: Teistes asjades võib, selles asjas siis ei või!). Sellepärast, et siin on otsekohe ette nähtud terve asja käik: esiteks peab Wabariigi Walitsus wastawa akti ette panema Riigikogule kinnitamiseks. Kui meie nüüd hakkame aga nii tegema, et Riigikogu wõtab ise asja üles, kas siis Wabariigi Walitsus peab seda kinnitama või? Iuriidiliselt selles asjas wastu waielda ei saa. Mis aga puutub Asutawa Kogu praksisesse, et Asutawal Kogul õigus oli juhtnõore anda Wabariigi Walitsusele, siis seda praegusel puhul mitte ei ole ja wahet peab tegema nüüd juhtnõoride andmise ja üleminekuwormelite wahel, mis arupärimises tehakse Wabariigi Walitsusele; siis Wabariigi Walitsus saab isegi aru, mis asjus tema tegewus hukka mõistetakse. Niisugune juhtnõoriandmine saab Riigikogu poolt arupärimise puhul motiweeritud ja tingitud. Kui aga Riigikogu ilma sarnase arupärimise puhul tehtud motiwatsioonita talitab, siis on juhtnõoriandmine hoopis teine asi kui see, mis tehakse arupärimise puhul. Asutawa Kogu põhiseaduse põhjal wõis sarnaseid juhtnõore anda ilma, et oleks pruukinud arupärimisega esineda. Nüüd aga sarnast wormi meil ei ole. Nüüd oleme aga sunnitud juhtnõoride ja soowiawalduste andmisega Wabariigi Walitsusele tema tegewuse puhul arupärimise näol esinema ja tema tegewust arupärimistega hukka mõistma. Otsekohe aga walitsuse poole soowiawaldustega pöörata on wõimata, wälja arwatud riigi sissetulekute ja wäljaminekute ja eelarwete puhul, mille tõttu oleme sunnitud walitsusele märkusi tegema ühe ehk teise asja kohta. Seal on see wõimalik ja selle põhjal võib ka teatawa lõpuotsuse teha. Praegusel korral, ilma mingisuguse eeltingimiseta, walitsuse poole pöörata minu arwates ei saa. Mis meil wana põhiseaduse põhjal wõimalik oli, on uue põhjal wõimata ja mina arwan, et need, kes selle ettepanekuga esinesid, järgmisel koosolekul seda mitte ei tee. (J. Piiskar: Seda meie teame isegi!). Kui teie seda teate, siis on kahju, et teie oma seaduse awaldamisega ekslikku kohta olete sattunud.

Juhataja K. Wirma: Käesolewa ettepaneku kohta on sõna wõtnud kaks kõnelejat poolt ja kaks wastu. Tegelikuks märkuseks on sõna r. e. A. Palwadre'l.

Rkl. A. Palwadre (sd.): Ma tahtsin hra J. Uluots'ale wastata. Hra J. Ulu-

ots seletas, et Inglismaa parlament walitsusele ettepanekuid teeb ainult seaduse eelnõude puhul. Kuid see ei ole mitte nii. Seal võib esineda soowiawaldustega igas asjas, ei ole waja ettepanekuid mitte alati seaduse eelnõudega ega ka eelarwete siduda. Ettepanekuid wõiwad teha üksikud isikud, kui ka rühmad ja nende arutamine läheb harilikus korras; parlament wõtab neid wastu ehk lükkab tagasi.

Juhataja K. Wirma: Läbirääkimised on lõpetatud. Ettepaneku poolt on rääkinud kaks kõnelejat ja wastu kaks. Iseseiswate sotsialistide poolt on ettepanek tehtud sisseantud ettepanekut kohe arutusele wõtta. Panen selle ettepaneku hääletamisele. Kes poolt? Kes wastu? Mulle näib, et enamus on wastu. (Wahelhüüded: Palume hääled ära lugeda). (Hääletatakse uuesti: Sekretäär loeb hääled). Hääletamise tagajärjed on: Poolt — 28 häält, wastu 51. Seega on iseseiswate sotsialistide ettepaneku arutuselewõtmine tagasi lükatud.

17. Kommunistlike tööliste rühma ettepanek sõjasead. lõpetam. kohta. Juhataja K. Wirma: See ettepanek on Riigikogu liigetele kätte saadetud. Kas soowitakse sõna wõtta? (Hüüded kohalt: Palume ette kanda!). See on ju rahwasaadikutele kätte saadetud. (Hüüde kohalt: Palume siiski ette lugeda!). Palun sekretääri Kommunistlike Tööliisterühma ettepanek ette lugeda.

Sekretäär: (Loeb). „Riigikogu Juhatusle. Riigikogu Kommunistline Tööliisterühm paneb ette Riigikogu järgmise koosoleku päewakorda alljärgnewaid rutulisi ettepanekuid:

Kommunistlike Tööliisterühma ettepanek Riigikogule sõjaseaduse ärakaotamise asjus.

Kommunistline Tööliisterühm paneb Riigikogule ette otsustada:

1) Sõjaseaduse maksusus on lõpetatud.
2) See otsus pannakse maksma telegraafi teel.

Rühm palub seda ettepanekut rutuliseks tunnistada. Rühma liikmed: (allkirjad). J. Allikso, J. Reinberg, J. Soans, J. Saqta, J. Wanja“.

Rkl. J. Allikso (kom.). Eelmise ettepaneku arutamisel sai pikalt ja laialt sellest räägitud, kas on Riigikogul põhiseaduse järel õigus walitsusele ettepanekuid teha, nii et me sellest enam rääkima ei hakka. Küsimuse alla tuleb, kas põhjusi olemas selleks, et sõjaseadus edasikestma

peab. Sõjaajal oli teil ettekäändeid olemas, nüüd aga, kus sõda lõpetatud, ei ole mingit põhjust kaitseseisukorra jätkamiseks. Praegu on sõjaseadus ainult teatud kildkonna huvide kaitseks. Töölised ei saa praegu mingisuguseid nõudmisi awaldada, sõjaseadus awaldab selleks oma mõju, et neid türmidesse saata, niisama ka maalt välja mõista. Nii näeme siis, et töörahwal ei ole mitte tarvidust sõjaseaduse järele. Ta on kasulik neile, kes töölisi terroriseerivad. Kommunistiline Tööliisterühm nõuab, et sõjaseadus tingimata ära kaotataks, kui tahetakse maksta panna üheõiguslist korda. (Päts koha pealt: Kas teie Eesti riiki tunnistate?).

Rkl. J. Uluots (põl.k.): Minu eelkõneleja seletas, et kapitaali abil võib Riigikogusse pääseda ja pani isegi teatud liigetele ette oma wolitusi tühjaks tunnistada. (Üleüldine naer). Kui Riigikogu kord juba põhiseaduse järel töötab, siis peab ta ka sellest seadusest kinni pidama. Kõik need asjaolud, mis ma ette tõin eelmise ettepaneku arutamise korral, maksawad ka praegusel puhul ja seda enam, et Kommunistilise rühma poolt ette pandud tekstis mitte ainult walitsusele pole soowiawaldus tehtud, waid tahetakse otsekohe administratiivsed aktid korda saata ja seda weel väga järsult ja kiires korras. See riiwaks väga terawalt meie põhiseadust. Kui Riigikogu juba eelmise, wõrdlemisi lepitawa ja heatahtlise sisuga ettepanekut wastuwõetawaks ei tunnistata, seda rohkem peab tema tagasi lükkama selle ettepaneku, mis Kommunistilise rühma poolt on tehtud.

Juhataja K. Wirma: Sõnasoowijaid ei ole. Ma saan r. e. J. Uluots'a ettepanekust nii aru, et Kommunistilise rühma ettepanek tuleb tagasi lükata. (Üleüldine naer). R. e. J. Allikso ettepanekust sain aru, et see arutusele tuleb wõtta. (Naer). Panen ettepaneku hääletamisele. Kes on selle poolt, et seda ettepanekut kohe arutusele wõtta? Kes on selle poolt, et ettepanek tagasi lükata? Näen, et absoluutne enamus tagasilükkamise poolt on.

(Juhataja kohale asub abiesimees J. Järwe).

18. Rk. Kommunistl. tööliisterühma ettepanek poliitilise amnestia asjus.

Juhataja J. Järwe: See ettepanek on rahwasaadikutele välja jagatud. Kas soowitakse selle ettepaneku kohta sõna wõtta?

Rkl. A. Anderkopp (töer.): Ma teen ettepaneku seda üleüldisesse komisjoni materjaalina anda.

Rkl. J. Allikso (kom.): Kommunistilise Tööliisterühma nimel teen mina ettepaneku seda otsekohe arutuse alla wõtta.

Rkl. J. Piiskar (is.): Amnestia küsimus on praegustes oludes õieti kiire küsimus. On palju inimesi, kes amnestia ootusel praegu kinni istuwad. Praegugi õn tegewad sõjakohtud ja isegi wäljakohtud, kus tehakse järske otsusi. See annab omalt poolt juure tõuget amnestia seaduse maksmapanemiseks. Seda silmas pidades, et küsimus puudutab asjaolusid, mida mitte edasi lükata ei saa, toetan mina ettepanekut, et amnestia-küsimus tuleks kohe arutuse alla wõtta.

Rkl. J. Allikso (kom.): Soowitan weel kord amnestia-küsimust otsekohe arutuse alla wõtta, sest Eesti ei ole ja weel liitriikide poolt iseseiswaks tunnistatud. (Koha peal wahelhüüded: Wenemaa tunnistas! Kas teie tunnistate?). Kui töölised omale seisukorra parandamist nõuawad, siis tunnistatakse nad kommunistideks ja pannakse türmi. Töölised näewad selles nende wägistamist ja sellepärast tuleb töölistel kõige energilisemalt selle wastu wõidelda. Rõhutan weel kord, et amnestia-küsimus arutuse alla wõetaks.

Rkl. J. Uluots (põl.k.): Mina ei taha selle asja juures pikemalt peatada. Tuleb awalikuks, et amnestia kohta terwelt kaks eelnõu sisse on antud. Enne kui meie arutuse juure asume, peab meil selge olema, kumba nendest seadustest meie arutuse alla wõtame, ehk wõtame mõlemad wastu. Minu arwates ei ole senni sarnast seguseaduse andmist weel tarwitusel olnud. Juba selle tehnilise põhjuse pärast tuleb tingimata neid eelnõusid mingisugusesse komisjoni, olgu siis üleüldisesse komisjoni edasi anda. Komisjon saab loomulikult wastawaid otsuseid tegema. Soowitaw on, et Kommunistiline ja Iseseiswate Sotsialistide Tööliste Partei rühmad ühineks ühise seaduse eelnõu suhtes.

Rkl. A. Palwadre (sd.): Koosoleku algul, kui komisjoni walimine päewakorral oli, tegi r. e. Hans Martna ettepaneku, et walitaks erikomisjon, „Amnestia komisjon“, kes amnestia-küsimuse läbi wäetaks ja teatawa seaduse eelnõu Riigikogule ette paneks. Tol korral lükati see ettepanek tagasi, seletades, et selleks materjaali ei ole ja kui materjaali tuleb, siis tuleb ka komisjon walida. Minu arwates on amnestia-küsimus tarwilik, väga põnew ja rutuline, sest mida kauemini sõjaseadus maksab, seda kauem kestab ka selle küsimuse põnewus. Minu arwates ei saa meie amnestia-küsimust mitte nii ruttu otsustada, kui

meie selle kommunistide ettepaneku nüüd kohe arutusele wõtaksime. Asjata kulu-taksime aega ja seaduse eelnõu sellest mitte ei saa, sellepärast tuleks amnestia komisjon walida. Ma arwan, et üleüldis-esse komisjoni ettepanekut anda oleks asjata, sest täna läks juba terve rida eel-nõusid sinna komisjoni, mis arutusele peawad tulema ja selle komisjoni töösuu-ruse tagajärjel ei saa amnestia-küsimuse mitte nii ruttu lahendatud. Mina kordan weel seda ettepanekut, mis meie rühm koos-oleku algul tegi, nimelt walida amnestia komisjon, kelle kätte see eelnõu läbiwaa-tamiseks anda.

Rkl. A. Anderkopp (töer.): Mina ei ole mitte niisugust ettepanekut teinud, nagu r. e. A. Palwadre kõneles. Mina ütlesin ja kordan seda ka praegu, et kui amnestia kohta käiwaid ettepanekuid kusagile komisjoni anda, siis tuleks neid üleüldis-esse komisjoni anda. Kui see komisjon sellega mitte toime ei peaks saama, siis tuleks eriti amnestia komisjon walida. Praegu juba amnestia komisjoni asuta-mist ei pea ma mitte tarwilikuks, kuna sel-lega Riigikogu juba komisjoni walimisega amnestiaküsimuse põhimõttelikult ära otsustaks. Sellepärast teen ma ettepaneku seda eelnõu üleüldisesse komisjoni anda ja mitte eriti amnestia komisjoni walida. (Wahelhüüe pahemalt poolt: Ei saa aru!). Ma seletasin juba, kui teie aru ei saa, ma ei wõi sinna midagi parata.

Juhataja J. Järwe: Panen r. e. A. Anderkopp'i ettepaneku hääletamisele. Kes on r. e. A. Anderkopp'i ettepaneku poolt? Palun sekretääri hääled ära lugeda. Kes wastu? Nähtawa enamusega... (Rkl. J. Piiskar: Palun sõna korra kohta. Ma kons-tateerin, et oli 2 ettepanekut ehk rohkengi poolt ja wastu. Ma palun teada, missuguse kodukorra §-i järele on talitatud).

Juhataja J. Järwe: Kõige pealt tuleb hääletamisele r. e. A. Anderkopp'i ettepanek, siis iseseiswate sotsialistide ettepanek ja wiimaks Kommunistlise rühma ettepanek. (Pahemalt poolt: Palun teada mitu ettepanekut on tehtud). Tehtud on kolm ettepanekut: I-ne Tööliste Kommunist-lise Partei poolt, II-ne r. e. A. Anderkopp'i ettepanek ja III-as r. e. A. Palwadre ette-panek. Hääletamisele tuleb Kommunistlise Töölisterrühma ettepanek. Kes on selle poolt? (Pahemalt poolt: Palun ettepanek-ud ette lugeda). Palun sekretääri ette kanda.

Sekretäär: Kommunistlise Tööliste-rühma ettepanek oli: seda küsimust täna kohe arutamisele wõtta.

Juhataja J. Järwe: Kas soowi-takse teiste ettepanekute ettekandmist? (Kohtadelt: Palume!). Palun sekretääri ette kanda.

Sekretäär: Teine ettepanek on r. e. A. Anderkopp'i poolt — seaduse eelnõu üleüldisesse komisjoni anda. Kolmas ette-panek r. e. A. Palwadre poolt — küsimuse otsustamist anda erikomisjoni kätte.

(Ettepanekud hääletatakse sekretääri poolt loetud järjekorras).

Juhataja J. Järwe: Kommunistlise tööliste rühma ettepanek on saanud 13 häält poolt, r. e. A. Anderkopp'i ettepanek 50 häält poolt, r. e. A. Palwadre ettepanek — 27 häält poolt. Sellega on r. e. A. Anderkopp'i ettepanek abso-luutse enamuse saanud ja seega on otsustatud ettepanekut üleüldisesse komisjoni anda. (H. Martna kohalt: Palun sõna täiendawaks ettepanekuks). Ettepaneku kohta sõna enam ei saa.

(Rkl. H. Martna: Mispärast ei saa? Ma tahan tähtaja kohta ettepanekut teha. Amnestia seaduse eelnõu, mis siin Kommu-nistlise rühma poolt on ette pandud, on otsustatud üleüldisesse komisjoni anda ja ma teen ettepaneku, et komisjonile saaks 10-ne päewane tähtaeg määratud).

Juhataja J. Järwe: Panen r. e. H. Martna ettepaneku hääletamisele. (Sekre-täär loeb hääli). Rahwaes. H. Martna ette-panek on saanud poolt 32 häält, wastu — 38. Sellega on see ettepanek tagasi lükatud.

19. E. Sots.-dem. (Sõna wõtab korra **T. P. arupärimine** kohta r. e. J. Uluots). **sõjaseaduse edasi- Rkl. J. Uluots** **kestmise kohta.** (põl.-k.). Meie praeguse põhiseaduse järele peab arupärimise poolt, mis sisse antakse 25 saadikut olema. (J. Piiskar: Teie ei tunne põhiseadust!). Kas on arupärimine seaduslik?

Juhataja J. Järwe: Allkirju on kolm. Et juhatusel selles asjas mitte kind-lat seisukohta ei ole, siis paneb juhatus ette seda Riigikogu otsustada jätta.

Rkl. J. Seljamaa (töer.): Lugu-peatud rahwasaadikud! Ma tahan praegu-sel Riigikogu koosolekul konstateerida, et Riigikogu kolmandamal koosolekul on mit-med Riigikogu liikmed katseid teinud Riigi-kogu sarnaste küsimuste käsitamisele wiia, mis meie põhiseadusega mitte kokkukõlas ei ole. (Pahemalt poolt: Teie kaitsega ei ole mitte kokkukõlas!). Soowitaks sellele herrale, kes pahemalt poolt wahele hüüab,

kodukorda ja põhiseadust kätte õppida ja siis kõnelema tulla. (Pahemalt poolt: Kui palju tund maksab?). See arupärimine, mis praegu on Riigikogule ette pandud, on sarnane, mis tahab Riigikogu libedale teele kiskuda, et Riigikogu mitte kokkukõlas ei peaks talitama meie põhiseadusega. (Pahemalt poolt: Milles seisab arupärimine?). Waadake, kui teie ei tea, siis palun teid oodata, ma seletan kohe ära. (Pahemalt poolt: See pole mitte teie asi, seda kannab juhataja ette). Ma imestan väga, miks r. e. L. Johanson nõnda närwiliseks on muutunud. Seisukord on järgmine: eelolewal Riigikogu koosolekul wõeti vastu Asutawa Kogu kodukord selle muudatusega, et tema hakkab maksuma, nii palju kui tema üksikud osad põhiseadusest lahku ei lähe. Arupärimiste ja küsimuste kord on põhiseaduses ette nähtud § 56. Lubage minule põhiseaduse § 56 ette lugeda ja oma seisukohta awaldada: § 56. Igal Riigikogu liikmel on õigus Riigikogu koosolekul küsimustega walitsuse poole pöörata; ühel neljandikul Riigikogu seaduslikust koosseisust on õigus walitsuselt arupärida, mille peale tuleb seletust anda. Siin on minu arwates selgelt öeldud, et ainult üks neljandik Riigikogu seaduslikust koosseisust wõib walitsuse poole arupärimisega pöörata. Riigikogus on 100 liiget ja üks neljandik seaduslikust koosseisust on 25. (Rkl. J. Piiskar: Oskame!) Igatahes, seda ma usun, et kooliõpetaja seda oskab. Arupärimine, mis sisaldab neid nõudeid, mis § 56 on ette nähtud ja 25 allkirja kannab, saab walitsuse poolt seletuse. Praegusel arupärimisel puudub tundemärk, mille järele ta põhiseaduse § 56 järele arupärimiseks wõiks nimetatud saada, s. o. 25 allkirja. Kui seda tundemärki ei ole, siis ei wõi sarnast kirjalikku nõudmist arupärimiseks nimetada, ja ma teen ettepaneku seda päewakorra punkti, mida ettepanijad, wõi sisseandjad arupärimiseks nimetawad, praegu päewakorrast ära wõtta.

Rkl. Tõnisson (rhw.): Austatud rahwasaadikud! Ise asi on üksiku arupärimise üle otsust teha, teine asi — arupärimiste ettepanemise korra kohta üleüldse seisukohta wõtta. Siin on Sots-dem. rühma arupärimise puhul käsile wõetud üleüldine küsimus, kuidas arupärimisi ette tuua. (Rkl. J. Allikso kohalt): Kuidas seda tehakse hertsogiriigis?) Järjekult on see küsimus palju suurema tähendusega, kui wahest käesolewa arupärimise üle otsustamine. Ei wõi siin siis mitte oma seisukohta walimist hoopis selle arupärimise sisust ja tema püüetest ärarippuwaks teha,

waid meie peame selle arupärimise puhul seisukohta wõtma, kuidas üleüldse peab edaspidi arupärimisi awaldatama. Ja seal on siis seisukoht meie põhiseaduse seletamisel ometi palju vähem selge, kui see rahwaesitajal J. Seljamaa'l näitab olewat. Põhiseaduse 56 paragrahwis on tõesti öeldud, et arupärimisel on $\frac{1}{4}$ Riigikogu koosseisust õigus walitsuselt seletusi saada. Siin ei ole aga sugugi öeldud, et arupärimist sisse anda wõib ainult $\frac{1}{4}$ Riigikogu liigetest. (Hüüded pahemalt poolt: Õigus!) Waadake, nüüd teie olete ise ka nõus hertsogiriigiga. (Üleüldine ja kauakestew naer.) See lugu on sootuks selgitamata. Kas on põhiseaduse § 56 wastuwõtmisel siis tõesti nii arwatud, et meil arupärimisi ette wõib tuua ainult rahwaesituse liigete neljanda osa allkirjadega? Meil on kõnelnud väljaspool ja just demokraatlistel maal awalikult, et Eesti põhiseadus on ultraradikaal, on ülidemokraatlik. See tähendab, et ta sisaldab kõiksugused õigused ja wõimalused, mis annab demokraatia käremeelse käsitamise mõte riigikodanikkudele. Need õigused peawad siis wõimalikult kindlustatud olema Eesti kodanikkudele põhiseaduse läbi. Kui meie aga nüüd tahaksime, et arupärimise õigus ainuüksi neljandikul riigiesituse liigetest on, siis läheme meie palju rohkem tagasi, isegi nende maade vastu, kus tahetakse väga mõõdukalt demokraatlik olla. Wõtame meie Lääne demokraatia, siis näeme, et rahwaesitusel on awar wõimalus arupärimisi tarwitada, et walitsuse tegewust arwutada, tema kohta oma seisukohta awaldada. Isegi niisugusel tagurliisel maal, kui endine Wenemaa, oli 500 riigiwolikogu liikmest kümnendal osal juba õigus arupärimist sisse anda. Kui seal juba wõidi $\frac{1}{10}$ poolt selle nõudmisega esineda, nii et walitsus pidi seletust andma, kuidas tahetakse siis meil seletada, et Eesti Riigikogus ei tohi mitte rohkem ega vähem kui neljas osa liigete arwust arupärimises walitsuselt seletust nõuda? Mis see tähendab? Kas see oleks tõesti meie demokratismuse sihis seisukohta wõtmine? On ometi selge, et meie siis wõtaksime wäiksematelt rühmadelt tulewiku wõimaluse üleüldse walitsuse tegewuse kohta seisukohta awaldada ja awalikku arwamist ühe ehk teise asja peale juhtida, mis riigi walitsemises mitte soowitaw ei näi olewat.

Wõib olla, üksikul rühmal, kes walitsusest osa wõtab, ei ole see seisukoht mitte igakord armas. Tema tahaks wahest partei seisukohalt arupärimise wõimalusi kitsendada. See oleks aga ainult rühma sei-

sukohalt soovitaw. Üleüldiselt riigi seisukohalt on tarwis, et parlamendis tuleksid võimalikult kõik need küsimused, mis riigielus põnewust sünnitawad ja riigi keha liigetes pakitsust tekitawad, arutusele ja lahendusele. On tarwis, et parlamendis walitseks põnewus, et seda vähem oleks põnewust riiklises elus, et saaksime seda rahulikumalt walitsuse tegewust arenemas näha. Sellelt seisukohalt, mitte ainult tõsiedemokratismuse, waid ka tegeliku riigielu juhtimise ja korraldamise seisukohalt peame soovima, et Eesti Riigikogu arupärimise õigust mitte ei kitsendaks rohkem, kui seda põhiseadus tõsiselt nõuab. Põhiseadus ei nõua mitte muud, kui annab nähtawasti arupärimisel weel iseäralise õiguse vähemusele, nimelt: kui 25 liiget on arupärimise wastuwõtmise poolt, siis peab juba walitsus wastust andma. Harilikult peab koosolijate absoluutne enamus ettepaneku poolt olema, et ta wastu wõetud saaks, aga arupärimise juures on põhiseadus nähtawasti tahtnud just ütelda: meie ei nõuagi absoluutset enamust, waid meie nõuame, et arupärimise poolt oleks teatud arw rahwaesitajaid, et mitte wäikseid, nõndanimetatud uisapäisa arupärimisi ette ei toodaks, nõutakse, et $\frac{1}{4}$ rahwaesitajatest oleks arupärimise poolt. Kui $\frac{1}{4}$ rahwaesitusest arupärimise poolt on, siis olgu walitsus ka kohustatud wastust andma. See tähendab tõesti demokraatliku korra poole hoidmist, kui mitte ei minda arupärimise juures absoluutset enamust nõudma. See käib ka kokku Eesti põhiseaduse mõttega ja praktilise walitsemise nõuetega. Muidugi ei pea arupärimise kord selle peale sihitud olema, et meie kunstlikult tühjatähja wäikseid arupärimisi edendame. Teisest küljest ei pea aga arupärimisi mitte tagasi hoitama.

Rkl. A. Rei (sd.): Rahwaesitaja J. Seljamaa soovitas wäga autoriteetliselt Riigikogu kodukorda läbi lugeda ja pähe õppida, kuid mina arwan, et läbilugemisest ja päheõppimisest wähe on. Peab ka oskama seadust õieti seletada. Ma pean kahjuks ütleva, et rahwaesitaja J. Seljamaa kodukorra määrusi mitte õieti ei seletanud.

Riigikogu otsustas oma esimesel koosolekul senniks, kui uus kodukord wälja töötatakse, Asutawa Kogu poolt 3. juulil 1919 a. wastuwõetud kodukorrast kinni pidada. niiwõrd kui tema põhiseadusega kokkukõlas on. Asutawa Kogu kodukorra punkt 60 ütleb: Walitsuselt aru pärida, ehk walitsuse poole mõne küsimusega pöörata, millele walitsus on kohustatud wastust

andma, otsustab Asutaw Kogu, kas mõne komisjoni ehk vähemalt kolme Asutawa Kogu liikme kirjalikul ettepanekul. Põhiseadus räägib, et Riigikogu $\frac{1}{4}$ seaduslikust koosseisust on õigus walitsuselt aru pärida. Põhiseadus ei räägi mitte sõnagi, missuguses korras tulewad ettepanekud teha arupärimise kohta. Selle kohta ütleb kodukord, et ettepanek peab kirjalik ja kolme rahwaesitaja allkirjaga warustatud olema. See § ei ole eriliselt mitte ära muudetud ja põhiseaduse wastu tema ka kuidagi wiisi ei käi, millest järeldama peab, et tema maksew on ja tema järele tuleb käia. Kui nüüd tahetakse 25 allkirja nõuda, siis on see täiesti omawoliline nõudmine, millele ei põhiseadusest, ei kodukorrast ühtegi tuge ei leia. Päewaselge on, et senni, kui ei ole uus kodukord maksmata pandud, mis seda küsimust kuidagi teisiti otsustaks, tuleb wana kodukorra järele käia, ja selle järele on kolmest allkirjast täiesti küllalt.

Rkl. J. Seljamaa (töer.): Minule ei ole r. e. A. Rei ega ka J. Tõnisson suutnud selgeks teha, et ma eksinud olen. (J. Piiskar kohalt: Seljamaale ei saa üleüldse midagi selgeks teha!) Ka hra J. Piiskar'ile ei saa igakord selgeks teha, mis tarwis on.

Praegu kõneleda, kas meie põhiseadus demokraatismile wastab, wõi mitte, on hilja. Sellesarnaste seletustega ja põhjendustega oleks pidanud siis esile tulema, kui meil põhiseadus arutusel oli. Nüüd aga leian ma, on põhiseadus wastu wõetud ja temast peab kinni pidama, olgu ta ühele rühmale hea ehk paha. Sellest seisukohast wälja minnes ei tohi meie mitte põhiseadust seletama hakata, waid peame põhiseaduse tähest ja sisust kinni pidama.

Mis rahwaesitaja A. Rei seletusesse puutub, kes üks selle „nõndanimetatud arupärimise“ allakirjutajatest on, siis pean ma ütleva, et meie naabrite — sotsiaaldemokraatide — juures arupärimise-küsimuse kohta igakord ka mitte sarnasel arwamisel ei oldud, nagu arupärimise allakirjutajad A. Rei, A. Palwadre ja weel keegi kolmas, keda ma ei tea, praegusel silmapilgul seda esitawad. Minul on sotsiaaldemokraatlike rühma ametliku häälekandja „Sotsiaaldemokraadi“ nr. 9. jaanuarist 1921 a. tarwitada, kus keegi „A. P.“ arupärimise-küsimuse kohta järgmist selget keelt kõneleb:

„Arupärimiste esitamine Riigikogule nõuab 25 saadiku allkirja. Arupärimiste teed tuleb kodanlises parlamendis kõige rohkem tarwitada just sotsialistlistel par-

teidel. Praeguse koosseisu juures ei saa aga ükski sotsialistline rühm iseseiswalt ühtki arupärimist Riigikogule esitada. Iseiswad sotsialistid ei saa seda ka ühes kommunistidega teha.

Kodanlise bloki loomisel ei ole loota puuduwaid allkirju kodanlistest rühmadest saada.

Nii on sotsialistlised rühmad, kui nad arupärimiste teed tarwitada tahawad, sunnitud omawahel läbirääkimisi pidama ja teatawatel kordadel ka kokku leppima. Töölisklassi huwid peawad igatahes kõrgemal seisma kui rühmadewahelised hõõrumised.

Seda kirjutas sel korral „A. P.“. Kuid nüüd on seisukoht nähtawasti muutunud. On inimesi, kes ütewad, et siin ma seisan, kuid ma wõin ka teisiti. Niisugune seisukoht ei ole parlamentlises elus mitte õige.

Rkl. A. Oinas (sd.): (J. Uluots kohalt: Enam sõna ei saa.) Tegelikuks märkuseks saab, hra J. Uluots. Ma tahan r. e. J. Seljamaa'le ja ühes sellega terwe Tööerakonna rühmale meele tuletada neid sõnu, mida siin kõnetoolil awaldas 8. juunil 1920 a. põhiseaduse komisjoni üleüldine aruandja A. Anderkopp, kui ka selle wastawa osa eriline aruandja hra O. Strandman. Sel korral tegi Sots.-dem. rühm ettepaneku, et wõimaldataks ka 10. Asutawa Kogu liikmele arupärimist sisse anda, mille peale komisjoni üleüldine aruandja wastas, et siin on eksliku arusaamisega tegemist. Põhiseadus ei tahtwat arupärimise õigust kitsendada, waid tahab teda laiendada. Iseasi olla arupärimise sisseandmise kord ja iseasi, kunas peab walitsus wastust andma. Lõpusõnas tähendas hra O. Strandman weel selle peale, et 25 rkl. wõiwad walitsuselt wastust saada. Nii et juba sel korral aruandja ja terwe Asutaw Kogu selle arwamisega leppis, mida meie fraktsioon nüüd kaitseb, ja mulle tuleb iseäralik ja ootamata see ettepanek, mida hra J. Seljamaa ette kandis, mis põhiseaduse kokkuseadjate seletusega wastolus on, niihästi ka demokraatia põhimõtetega.

(Tegelikuks märkuseks saab sõna rkl. A. Palwadre).

Rkl. A. Palwadre (sd.): R. e. J. Seljamaa luges ette „Sotsialdemokraadist“ artikli, mis kõnealolewat küsimust omal ajal käsitas. See artikkel oli minu kirjutatud. Kuid r. e. J. Seljamaa pole mitte waewaks wõtnud järgmist „Sotsialdemokraadi“ numbrit lugeda (Pahemalt poolt: Tal polnud seda!). Mina pidasin esialgu wõimalikuks, et asjast ka niiviisi aru saada wõiks nagu sellest hra J. Seljamaa aru

saab. Kui aga ma tutwunesin nende seletustega, mis Asutawas Kogus peaaruanndjad r. e. A. Anderkopp ja O. Strandman selle küsimuse kohta andsid, siis oli mulle selge, et seesugune küsimusest arusaamine, nagu J. Seljamaal praegu on, täiesti ekslik on.

Juhataja: Panen ettepaneku hääletamisele. (Wahelhüüded: Missuguse ettepaneku?) Panen arupärimise hääletamisele. (Wahelhüüded: Kas on see esiteks arupärimine?) (Pahemalt poolt: Meie palume arupärimise ettekandmist). Soowitakse arupärimise ettekandmist? (Paremalt poolt uuesti: Mis arupärimine? Kas see on esiteks arupärimine?) On ettepanek tehtud arupärimist tagasi lükata. (Wahelhüüded: Meie palume ometigi arupärimise ettekandmist. Siga kotis ei osteta.) Siin on küsimus otsustamisel, kas meil on arupärimisega tegemist. Palun sekretääri arupärimist ette kanda. (Paremalt poolt: Tehke meile selgeks, et see arupärimine on.)

Sots.-dem. rühm on ettepaneku teinud arupärimist wastu wõtta. Ma panen selle ettepaneku hääletamisele. (Rkl. J. Piiskar kohalt: Ma protesteerin kõige waljemalt juhataja teguwiisi wastu. Juhataja peab arupärimise korralikult ette kanda laskma, siis wõib teda alles hääletamisele panna). (Wahelhüüded: Waheaega määrata, nii wiisi on wõimata edasi minna). Ma teen waheaaja. (Mürisew naer, hüüded: Kelle otsuse põhjal?) (Juhataja lahkub juhataja kohalt.)

Koosolek algab uuesti kell 8.05 min.

Juhataja J. Järwe: Koosolek läheb päewakorras edasi. Juhatus on otsustanud Sots.-dem. Partei Riigikogu rühma arupärimist Riigikogule ette kanda. Palun sekretääri arupärimist ette lugeda.

Sekretäär J. Bergman: (Loeb). „Riigikogule. Sõjaseisukorra kohta käiwate määruste järele (Seaduste Kogu II köide, § 23 lisa) on wastawatel wõimudel (Wabariigi Walitsusel, sõjawägede ülemjuhatajal ja armeeülemal) õigus üksikutes maakohtades riigi piirides, mis sõjategevuse piirkonda kuuluwad ja millel riiklites ehk eriti sõjalistes suhetes iseäralik tähtsus, sõjaseisukorda wälja kuulutada.

Nende määruste põhjal pani Wabariigi Ajutine Walitsus 29. now. 1918. a., kui Eesti Wabariigi ja Wene Nõukogude Wabariigi wahel sõda oli alanud, kogu riigis sõja seisukorra maksma.

3. jaanuaril 1920. a. hakkas maksma Eesti ja Wene wabariikide wahel wahe-

rahu, ja 13. weebruaril 1920. a. kinnitas Asutaw Kogu Eesti ja Wenemaa wahelise rahulepingu.

Sest ajast saadik asub Eesti Wabariik oma naabritega rahujalal ja miskisugust „sõjategewuse piirkonda“ enam ei ole.

Kuid Wabariigi Walitsus ei ole sõjaseisukorda mitte lõppenuks tunnistanud, ja selle tagajärjel on walitsusel wõimalus tarwitada kogu riigis neid erakordseid surweabinõusid, mis seaduse järele ainult sõjategewuse piirkonda jaoks on mõeldud.

21. detsembril 1920. a. hakkas maksma Eesti Wabariigi põhiseadus, mis määrata aja peale wäljakuulutatawat sõjaseisukorda üleüldse ei tunne, waid ainult kaitseseisukorrast kõneleb, mis Wabariigi Walitsuse poolt kindla tähtajani wälja kuulutatakse.

Wabariigi Walitsus ei ole senni „kindla tähtajani wäljakuulutatud kaitseseisukorda“ Riigikogule kinnitamiseks mitte ette pannud.

Kirjeldatud asjaolusid tähelepannes peab Eesti Sotsiaaldemokraatlise Tööliste Partei Riigikogu rühm sõjaseisukorra edasikestmist, seadusewastaseks, ja paneb Riigikogule ette Wabariigi Walitsuse poole pöörata järgmise arupärimisega:

1) Kas on Walitsusel teada, et sõjaseaduse edasikestmine Wabariigis makswate seadustega, eriti ka Wabariigi põhiseadusega wastolus on?

2) Mis mõtleb walitsus teha, et seadusewastast olukorda ära lõpetada ja seaduslikku korda jalule seada?

Seda arupärimist palume rutuliseks tunnistada ja kohe päwakorda wõtta.

Eesti Sots.-dem. Tööliste Partei Riigikogu rühma nimel alla kirjutanud Anton Palwadre, A. Rei, H. Martna. Tallinnas, 17. jaan. 1921.“

Juhataja: Selle ettepaneku kohta on r. e. J. Seljamaa poolt ettepanek tulnud arupärimist päwakorrast ära jätta. Kas soowib selle ettepaneku kohta keegi sõna wõtta?

Rkl. A. Rei (sd.): Teen ettepaneku arupärimise arutamisele üle minna.

Juhataja: Sõnasoowijaid enam ei ole. Panen sissetulnud ettepanekud sissetuleku järjekorras hääletamisele. Kes on r. e. J. Seljamaa ettepaneku poolt? (Loetakse häält). Kes on r. e. A. Rei ettepaneku poolt? (Loetakse häält). Kumbki ettepanek ei ole enamust saanud, sellepärast tulewad nad poolt ja wastu hääletamisele. (Wahelhüüe: Kui palju häälti nad said?) — 37. Panen esimeseks hääletamisele r. e. J. Seljamaa ettepaneku ja teiseks

r. e. A. Rei ettepaneku. (Hääletamisel saab rkl. J. Seljamaa ettepanek poolt 39 ja wastu 42 häält. Rkl. A. Rei ettepanek saab poolt 39, wastu 38 häält, sellega — wastu wõetud.

Nüüd tuleb arutusele Sots.-dem. Partei arupärimine. Palun arutuse korra kohta sõna wõtta. (Wahelhüüded: Kord on otsustatud!) Riigikogu otsustada on, kas wõtta ettepanek praegu arutusele, wõi anda komisjoni. (Wahelhüüded: juba otsustati!) Kas soowitakse sõna?

Rkl. A. Palwadre (sd.): Teen ettepaneku kohe arutusele asuda. (Wahelhüüded: on ju otsustatud!)

Juhataja: Palun sõna wõtta ettepaneku kohta. R. e. J. Piiskar'il on korra kohta sõna.

Rkl. J. Piiskar (is.): Palun juhatajat konstateerida, kas on juba arupärimise sisulisele arutusele üle mindud wõi ei. Kui juhataja seda konstateerib, ja kui teisi sõnawõtjaid ei ole, siis palun sõna.

Juhataja: On konstateeritud, et arupärimise sisulisele arutusele üle minnakse.

Rkl. A. Palwadre (sd.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesolewa küsimuse käsitusele asudes, tahaks alla kriiputada kõige esiteks järgmist asjaolu: tol ajal, kui Eesti riiki weel ei olnud, kui Eesti rahwas elas weel Wene tsaari walitsuse all, oli Eesti seltskond, ka kodanline seltskond, eriti Eesti haritlased, alati väga tundelised igasuguste erakordsete seisukordade wastu. Waewalt wõis leida ühtegi haritlast, ühtegi kodanlast, wähegi wabameelset, kes ei oleks protesteerinud sõjaseisukorra wastu, ka teiste erakordsete seaduste wastu ja ei oleks nõudnud nende rutulist ärakaotamist. Nüüd aga, kus meil Eesti Wabariik on, nüüd näeme, et Eesti seltskond, eriti kodanline seltskond, väga ükskõikne on meil püsiwaltmakswa sõjaseisukorra wastu. Tema ei nõua selle seaduse ärakaotamist, ega tunne mingisugust hingepiina, et meil erakordsed seadused juba kaks aastat makswas on. Selle tagajärjel ongi meil püsiwaks walitsemise süsteemiks saanud sõjaseadus. Kui ei ole suudetud püsiwat walitsust luua ja meile selles asjas etteheiteid tehakse, siis wõib ütelda, et meil on püsinud siseriigis ühtlane walitsuse süsteem: meil on makswusel algusest peale sõjaseisukord ja wõib olla saab weel kaua püsima.

Millega tuleks aga seda seltskonna ülewalpidamist seletada sõjaseaduse wastu? Wastus oleks niisugune: Tol ajal, s. o. tsaaririigi ajal, puudutas sõjaseadus oma

ülekohtuse wõimuga niihästi tööliste klassi, kui ka kodanlust. Meil on meeles, et tol korral ei puudunud palju, et ka meie lugupeetud Riigikogu liige hra Päts oleks selle ohwriks langenud, niisama ka meie esimene Wabariigi prokuröör hra J. Temant. Tol ajal ähwardas sõjaseadus ka kodanlasi, haritlasi ja sellepärast oli ka kodanline seltskond väga tundeline selle wastu. Eesti Wabariigi erakordsed seadused, s. o. sõjaseisukord ja sõjaseadus ähwardab ainult töölisteklassi. Kui oli tol ajal igasugune ülekohtus ja wägiwald wõimalik, siis on loomulik, et see ka praeguse sõjaseaduse kestwuse ajal sünnib, kuid see wägiwald sünnib ainult nende isikute wastu, kelle nimed mitte kuulsad, isegi tundmatad on, see tähendab, ainult töölisteklassi esitajate wastu. Sellepärast on ka ainult töölisteklassi esitajad protesteerinud sõjaseaduse edasikestwuse wastu ja on nõudnud selle lõpetamist. Teistest rahwakihtidest ei ole selle heaks midagi tehtud.

Igaleüle peab täiesti selge olema, et seadus, mis annab walitsusele suured wõimupiirid, wõimaldab ka wägiwalda ja annab riigikodanikud walitsusewõimu meelega alla. Inglismaal, kus mõnikord tarwilikuks peetakse kodanikkude põhiõigusi kitsendada ja selleks seisma panakse Habeas corpuse maksus, käib harilikult kaasas amnestiaseadus erakordseid wõimupiire tarwitawate ametwõimude kohta. Arwatakse juba ette, et kui erakorralised seadused maksmas, siis walitsuse wõim ka tingimata wägiwallaga ja seaduste rikkumisega hakkama saab. Ka meil on tingimata niisama wägiwalda ja ülekohtu tehtud, selle wastu keegi waielda ei saa, kuid tänase arupärimise otstarb ei ole mitte üksikuid wägiwalla ja ülekohtu tegusid siin arutusele tuua. Arupärimise otstarb on, et selle walitsemise süsteemile, sõjaseisukorra ja sõjaseaduse abil, lõpp tehtaks. Praegune Wabariigi Walitsus seletas oma lühikeses deklaratsioonis, et tema seab oma ülesandeks sisepoliitiliselt panna maksma harilikku seaduslikku korda, ära kaotades erakorralisi wolitusi. Mina arwan, et Wabariigi Walitsus ei oleks pidanud seda omale mitte ainult ülesandeks tegema, waid otsekoheks kohuseks ja mitte järkjärgult seda läbi wiima, waid otsekohe sõjaseisukorra ära kaotama ja hariliku korra maksma panema. Ma ütlen, et see ei olnud mitte lihtne ülesanne, waid kohustus, sest sõjaseaduse edasikestwmine rahualal ei wasta makswatele seadustele.

Sõjaseisukorra kohta käiwad määrused leiduwad Wene seaduste kogus, III köites ja weel ühes teises kogus wõiks neid seadusi leida, s. o. sõjawägede sõjawälja walitsemise korras. Mõlemites kohtades on ära tähendatud, et sõjaseisukord wõib wäljakuulutatud olla ainult neis maakondades, mis kuuluwad sõjategewuse piirkonda ja mis iseäranis tähtsad riiklistes ehk sõjalistes huwides. Isegi seaduse enese nimest on näha, mis ajaks ta määratud on; see seadus on mõeldud sõjaaajaks ja sõjategewuse kestwuseks sõjapiirkonnas, kuid nagu juba arupärimises tähendud, et weebruari kuust 1920. a. asub Eesti Wabariik naabriikiidega rahualal. Wabariik enam kellegiga sõda ei pea ja loomulik ning õige seaduse seletamine oleks, kui rahualale üle minnes, rahwawäe demobiliseerimisele asudes ühtlasi Wabariigi Walitsus oleks ka sõjaseisukorra ära kaotanud ja hariliku walitsemisekorra juure üle läinud. Seda aga ei tehtud. Selle asemel kujutati meile weel augusti kuul ette, nagu oleks meil sõjaaeg ja Tallinnas sõjategewuse piirkond, nagu peetaks siin mingisuguseid lahinguid raudteetöölise ja sise-st ministeeriumi wahel.

Ilmusid korraka erakorralised määrused, otsiti wälja „sõjawälja sõjawägede walitsemise kord“. Seadust õieti seletades oleks selle järele pidanud arwama, et Tallinnas sõjawäli on; ühelt poolt sõdiwad raudteetöölised ja teiselt poolt siseministeerium ja sõjaministeerium, juure arwatud ka kaitsepolitsei. Iseenesest aga niisugust seisukorda Tallinnas polnud, mis oleks lubanud oletada, et meil on tegemist sõjawäljaga; sellepärast ei oleks ka põhjust olnud tarwitada siin sõjawälja kohta antud seadusi.

Wõiks ütelda, et ka Wenemaal tarwitati mõnikord sõjaseisukorda rahualal. (Wahelhüie paremalt poolt: Miks see Wenemaa Teil üksi nii meeles on?) Ma räägin siin sellest riigist, mille seadused meil makswad on. Meil ei ole mitte makswad Inglise ega Saksa seadused. (Wahelhüie: Miks teie sest Inglismaast siis räägite?) Meil on makswad seadused, mis on pärit Wene riigist. Kui üteldakse, et ka Wene riigis, kus needsamad seadused makswad olid, tarwitati sõjaseisukorda ka rahualal, siis on see osalt õige. Esimest kord, kui mina ei eksi, tarwitati seda Moskwas, Moskwa mässu ajal ja pärast Baltimaal. Kuid iseenesest ei tähenda see weel mitte, et seesugune sõjaseaduse tarwitamine õigustatud oleks. Meie teame väga hästi, et Wenemaal ametlikult arwati, et kind-

ralkuberneriil on ka õigus ilma kohtuta, isegi ilma sõjawäljakohtuta, inimesi maha lasta. Mina arwan aga, et meie kindralkuberner, kelleks praegu siseminister, mitte arwamisel ei ole, et temal õigus oleks ilma kohtuotsuseta inimesi maha lasta. (Wahelhüie paremalt poolt: Hellat'i kohta käib see punkt. Pahemalt poolt: Hellat'il oli see õigus.) Iseenesest peab aga tunnistama, et olukord, mis sõjaseisukorrana on mõeldud, ainult sõjaajal ja sõjategewuse piirkonnas õigustatud on.

Wabariigi Walitsus oleks pidanud rahujalale üle minnes sõjaseaduse ära kaotama. See asjaolu, et meie rahwawäe demobiliseerimisele asuti, oli kindel tundemärk, et meil sõda oli lõpetatud ja et ka sõja wastu mitte ei walmistata. Sellest silmapilgust peale ei wasta sõjaseisukorra edasikestmine mitte sõjaseaduse mõttele. Pean ütleva, et sõjaseisukord on wastolus ka meie põhiseadusega. 21. dets. töid ajalehed wärske teate: täna hakkab maksuma Eesti Wabariigi põhiseadus. Jah, see on nii. Põhiseaduse maksmapanemise seaduses on ette nähtud, et põhiseadus omandab seadusliku jõu awaldamisega „Riigi Teatajas“ ja hakkab maksuma järgmisel päewal peale Riigikogu liigete walimiste tagajärgede wäljakuulutamist.

Kuid mis leidsime meie selle teate selgitamiseks? Lehed töid teate, et „täna-sest päewast“ peale ei ole meil enam „peaminister“ waid „riigiwanem“, ei ole enam „asjade walitsejat“, waid „riigisekretäär“, ei ole enam „Wabariigi Walitsuse kantseleid“, waid on „riigikantselei“. Peab ütleva, see oli peaaegu kõik. Muud ei olnudki. Keegi ei wõinud ütelda, et täna-sest päewast maksawad kodanikkude põhiõigused, et täna-sest päewast peale ei wõi ühtki kodanikku wastu tema tahtmist temale seaduse poolt määratud kohtu alt üle wiia teise alla, et täna-sest päewast ei tohi ühtki kodanikku wangistada ilma kohutuwõimude otsuseta, keegi ei tohi omawoliliselt läbiotsimisi toime panna, ei tohi ükski administratiivne asutus kodanikkude kirju läbi lugeda. Seda keegi ei ütelnud. Saime ainult 3 muudatust: riigikantselei, riigiwanem ja riigisekretäär. (J. Uluots kohalt: Teie, hra A. Palwadre, olete Riigikogu liige ja see on ka üks punkt põhiseaduse maksmapanemisest).

Mina räägin praegu kodanikkude põhiõigustest ja rahwast, hra J. Uluots peaks teadma, et igas põhiseaduses on peatähtsused punktidel, mis määravad ära kodanikkude põhiõiguste ja ametiwõimude wahekorra.

Põhiseaduses püütakse näidata seda piiri, millest üle ükski walitsuswõim ei wõi minna. Ja nimelt see kõigetähtsam osa on paberile jäänud. Mina arwan, et kui Wabariigi Walitsus oleks tahtnud üle minna põhiseaduse maksmapanekule, siis ka õigel ajal wastawad eeltööd oleks pidanud ära tegema. Kui wälja kuulutati, et põhiseadus maksuma hakkab, oleks pidanud kodanikud ka tundma, et on wahe endise ja praeguse olukorra wahel. Kuid 20. dets. wõis kaitsepolitsei inimest wangistada oma äranägemise järele ja sedasama wõis ta ka 21. dets. teha. Selles mõttes mingit muudatust ei tulnud.

Ma saan aru, et igas riigis wõiwad olla erakorralised kodanikkude õiguste kitsendused. Ka meie riigi põhiseadus näeb ette, et Wabariigi kodanikkude õigusi wõib kitsendada, kui Wabariigi Walitsus kindla tähtajani kaitseisukorra wälja kuulutab. Täna käsitas seda §-i rahwaes. J. Uluots ja tuli otsusele, et selle §-i põhjal Riigikogul õigust ei ole Wabariigi Walitsusele ettepanekut ega ka soowiawaldust teha sõjaseisukorra ärakaotamise kohta. Kui see § oli maksew koosoleku algusel, siis arwan, et ta maksab ka koosoleku lõpul. (J. Uluots kohalt: tingimata!). Meie teame, et Wabariigi Walitsus Riigikogule mingisugust ettepanekut ei teinud, et kaitseisukorda riigis ja tema tähtaega wälja kuulutada. Wabariigi Walitsus ei ole seda põhiseaduse §-i mitte täitnud. Nii leiame meie, et Wabariigi juhtimine sõjaseisukorra kaasabil põhiseadust rikub. Meie riik asub juba 11 kuud rahujalal ja sellepärast on ebaloomulik, et sõjaseisukord tegelikult meil edasi kestab ja ta peaks rutuliselt ära kaotatama. Meil on räägitud, et Eesti on juba sellest ajast wälja jõudnud, kus riiki ehitatakse, riigi aluseid üles seatakse. Kui Asutaw Kogu oma töö lõpetas ja laiali läks, siis kirjutasid kõik ajalehed, et meie oleme riigiasutamise erakordsest ajast üle jõudnud ja asume nüüd harilikku ajajärku. Loodeti, et kui Riigikogu walimised lõpewad ja kui walimiste tagajärjed „Riigi Teatajas“ ilmuwad, siis ka põhiseadus maksuma hakkab. Meil ei ole aga tegelikult põhiseadusest midagi maksew, mis kodanikkude põhiõigusi kindlustab. Kaob usk õigusliku riigikorra sisse, kui meil sarnane erakordne seisukord edasi saab kestma ja kui meie weel arwesse wõtame, et see erakorraline seisukord on sihitud meie töölisteklassi wastu, kes kõige walusamalt seda seisukorda tunda on saanud. (R. e. J. Soots: Wenemaal!). Ma ei räägi praegu mitte Wenemaast, waid Eestist. Et sõja-

seaduse edasikestmine meil täiesti segase seisukorra loob ja enesega kodanikkude õiguste vägistamist ja kodanikkude õiguste rikkumist kaasa toob, peame meie tarwili-kuks, et arupärimine wastu wõetaks. See oleks õige, kui Wabariigi Walitsus enne kui tema arupärimise peale wastab, sõja-seisukorra ära kaotaks (Käteplagin pahe-mal pool).

Rkl. J. Piiskar (is.). Nagu juba eelkõneleja tähendas, oleme meie terve aasta elanud riigis, kes mitte ei sõdi, waid rahujalal asub ja kus tihti ja õige palju on räägitud sellest, et meie rühime õigusliku riigikorra poole, et meil olla olemas sea-duslik kord, demokraatia jne. Kuid tegeli-kult on maksew sõjaseadus kõige oma kar-musega ja kõigi nende abinõudega, mis tal tarwitada on. Sõjaseadus rahujalal on tingimata ebaloomulik nähtus. Seda ütleb juba tema nimetus, sest muidu ei nimetataks teda mitte sõjaseaduseks. Ta on ebaloomu-lik nähtus sellepärast, et ta wõimaldab kas ühele wõi teisele asutusele wõi isikule era-korralised wolitused, mille põhjal on wõi-malik talitada oma heaksarwamise järele ja enese tahtmist seaduseks muuta. Samuti annab ta wõimaluse silmapilksete tujude järele otsustada kodanikkude käekäigu ehk isegi nende elu ja surma üle. See on tingi-mata tema eitaw külg, mille wastu peab kategooriliselt waidlema.

Kuid mida näeme meie tegelikult Ees-tis? Meie näeme selle asemel, et rahuja-lale asuda ja tööpoolest tegudega näidata, nagu sõnadega mitmel ja mitmel korral on deklareeritud, hoopis wastupidist - seis-u-korda. Meil on isegi niisuguse otsusega toime saadud, mis õieti pärit oleks pidanud olema kuskilt pilkelehest, kus ministri-le antakse temast alamalseiswa ametniku õigused, ministrid kubeneri õigustega ja kubenerid, ütleme, wanemate kojameeste õigustega. Missugune loogiliselt täiesti mõttetu seisukoht. Minister peaks ju kõr-gem olema kui kuberner. Walitsus on aktiga teatawad wolitused siseministri peale pannud — kubeneri wolitused, samuti sõjaministri peale — sõjaringkonna ülema wolitused, kes loomulikult tema alla peaks kuuluma.

Siin tekib paratamata küsimus, mil-leks sarnaseid imelikka, sarnaseid pilke-wolitusi peaks tarwis olema? Minule näi-tab, et neid oli kõigepealt waja selleks, et ühel ehk teisel walitsusliikmel ei oleks tarwis teatud kordadel siia kõnetooli astuda, nii nagu üks siseministritest, kui ta oma teatawat mitteseaduslist sammu (jutt oli seekord väljasaatmisest) püüdis

selgitada ja kui ta ei leidnud ühtki para-grahwi, mille tahta ennast warjata, siis wõttis ta endise Wene seaduse § 304, kui ma ei eksi, igatahes selle paragrahwi, mis kõneleb, et kui ametnik oma wõimupiiridest üle läinud ehk seaduswastaliselt talitanud, on temal õigus kõrgema wõimu esitaja poole pöörata ja kui see selle sammu heaks kiidab, siis on see seaduslik. Teatud sise-ministrile ei jäänud muud midagi järele, kui seda paragrahwi nimetada ja ütelda: Asutaw Kogu on kõrgem wõim, olge head, otsustage minu üle.

Nähtawasti ei meeldinud hilisematele siseministritele mitte see omamoodi Ka-nossas käimine ja oli tarwis erakordseid wolitusi, et nendega põhjendada iga oma sammu. Kuid need erakordsed wolitused wõimaldawad igasugust omawoli, wõimal-dawad sarnaseid samme astuda, nagu meie tegelikult näeme ja nagu juba eelkõneleja tähendas. Sõjaseadust oma terawustega on tarwitatud ainult ühele poole, nimelt töö-tawa rahwa wastu, kuna teisele poolele teda mitte pole tarwitatud — ta wõimaldab kodanlist diktatuuri kõigeäärmisemal kujul. Ma ei hakka siin seletama, kus ja kuidas neid wolitusi on tarwitatud, nen-dest wõiks ka teine kord kõneleda ehk siis kui edaspidi mõttewaheldusel paras silma-pilk tuleb.

Siis edasi. Sõda, kui niisugune, on ammugi päewakorralt ära, kuid sõjaaegne aparaat töötab edasi, sõjawäljakohtud ilma tegewa sõjawäljata töötawad edasi ja on täiesti loomulik, kui siit tehakse järeldusi, nagu ka seda eelkõneleja tegi, et meil on olemas sõjaliin, näituseks Tallinnas wõi Rakweres, wõi Wirumaal, kus alles hiljuti teatud akt toime pandi, mis isegi arupäri-miseks põhjust andis. Tuleb ette, nagu oleks praegusel silmapilgul seal weel sõjad ja sõjaliin. Ja kui see nii on, siis on see ka selge, kelle wastu see wäerind on sihi-tud. — tema on sihitud töötawa rahwa wastu. Ma tähendasin, sõjakohtud tööta-wad endiselt edasi, ja need on kohtud, mis arutawad asju, nagu teada, lihtsustatud korras, otsustatakse üle pea-kaela ilma põhjaliku uurimiseta. Uurimiseks ei ole tarwilikku materjaali ja inimesed, kes sõ-jakohtu liigeteks ja uurijateks on walitud, ei ole eriteadlased, waid satuwad sinna juhusliselt. Nende kohtumõistmine on piiratud määrustega, mis neid teinekord inimlikult, hariliku seaduse piirides wõi-malikka otsuseid teha ei lase, nad teewad otsuseid, mis wõib olla neile enestelegi samuti wastuwõtmata, nagu nende, kelle kohta nad on määratud. Edasi arutatakse ja

otsustatakse sõjakohtutes asju harilikult, lihtsalt, nagu suuremate protsesside juures näha võis. Sõjakohtus aitab küllalt sellest, kui keegi agent isegi warjunime all mõnesugused andmed annab ja nende põhjal süüdistatakse inimesi. Sõjakohtud ei ole ilmiski wõinud olla kohtuks, kui õigusemõistmise aparaadiks, waid neid on rohkem surweabinõuna tarwitatud. Ükski teine kohtuasutus ei otsusta nii ühekülgselt ja põhjendamata, kui sõjakohtud seda teewad. Sellepärast on ka loomulik, et sõjakohtust tuleb eemale hoida ja püüda ilma selleta läbi saada.

See seisukoht ja see waade sõjakohtu peale oli isegi meie Asutawa Kogul, kellele ei saa etteheita mingisugust pahempoolust. Asutaw Kogu asus tegelikult sarnasele seisukohale nimelt sellega, et tema asutas armuandmise komisjoni, kelle kätte tulid peasjalikult sõjawäljakohtu otsuste läbiwaatamised. Ei olnud Asutawas Kogus ühtki juhtumist, kus armuandmise komisjoni ettepanek karistust kergendada, oleks tagasi lükatud. See näitab, et Asutawa Kogu liigetel, ka parempoolsetes rühmades, pidi see arwamine olema, et sõjakohtus tehtud ülekohut tuleb püüda heaks teha. Ja kui see nii on, siis näitab see wäga selgesti, kuidas sel ajal kõik rühmad sõjaseadust ja temaga üheskäiawat sõjakohut ja selle tegewust hindasid. See tohiks küllalt otsustaw olla ka Riigikogu ja tema sammude kohta.

Edasi ei ole kellegi saladus, et sõjaseadus ja tema põhjal antud määrused wõimaldawad üksikutele isikutele toime panna ja warjata isegi niisuguseid samme, mis õiguslisest seisukohast lubatawad pole. Olgu riigiwarandusega lohakalt ümberkäimine, kuritarwitamised, ehk mitmesugused teised aktid, mida wõidakse praegusel erakorralisel ajal palju kergemini toime saata, kui harilikkude seaduste maksuwusel olles harilikul ajal.

Kuid mitte ainult Asutawa Kogu ringkondades ei ole seda ära tuntud, waid ka walitsus ise on sellel arwamisel olnud. Walitsemist enese kätte wõttes, asus praegune walitsus sõjaseadusewastasele seisukohale, kui tema deklareeris, et sõjaseadus tuleb järk-järgult ära kaotada. Kui seda mitte teha ei mõeldud, siis ei oleks tõesti mingisugust mõtet olnud, ega ei oleks tohtinud walitsuse esitaja mitte seda deklareerida. Et aga ta seda tegi, tähendab, et sellel rühmal, kes walitsuse oma kätte wõttis, tundus, et sõjaseadus on ülekohutune. Kuigi sellelsamal koosolekul endine peaminister hra J. Tõnisson asus kohe

uuele walitsusele nõu andma, et ei olla mitte soowitaw ja küllalt tarwilik neid wolitusi käest ära anda, mida pärast on raske tagasi saada ja mida teinekord hea tarwitada olla. Hra J. Tõnisson suwel, ühel Asutawa Kogu koosolekul, kui meie rühm sama küsimuse kohta ettepaneku tegi, tähendas ja rõhutas sõjaseaduse ära kaotamise kohta peaaegu sõna-sõnalt, „et katsutagu siis seda demokraatlikku wabariiki walitseda ilma sõjaseaduseta“. Kuid praegune walitsus hra peaminister A. Piip'iga eesotsas, jäi samale seisukohale. Oli nüüd loomulik oodata ja oleks pidanud walitsusele ka wäga loomulik paistma, et sellest deklaratsioonist tarwilikud järeldused oleks tehtud. Tõepoolest ei tehtud seda aga mitte, waid leiti wist tegelikult wäga ruttu, et endisel peaministril õigus oli, kui ta ütles, et sõjaseaduse abil wäga hea on walitseda ja et sõjaseadus on mõnus ja tarwilik asi.

Praegune walitsus ei ole siamaani nähtawasti sõjaseaduse järk-järgulise kaotamise teostamiseks midagi teinud, waid otse selle wastu. Kui põhiseadus detsembri kuu wiimastel päewadel maksma hakkas, siis tuletas sotsiaaldemokraatlike rühma häälekandja meele, et oleks aeg asuda sõjaseaduse kaotamisele, põhiseaduse teostamisele ja antud wekslite wäljalunastamisele. Siis oli aga isegi walitsewa erakonna häälekandja „Waba Maa“ suutnud juba ära unustada riigiwanema käeliigutuse ja näitas ainult hambaid neile, kes seda julgesid meele tuletada. Kaugemale selles asjas ei saadud. Nii seisame meie siis weel tänapäew nähtuse ees: sõda ei ole, sõjaseadus, sõjakohtud ja sõjawäljakohtud kestawad edasi ja wõiwad iga päew sarnaseid otsuseid teha, nagu nad seda alati on teinud.

Tekib küsimus, miks lastakse sõjaseadust ikkagi edasi kesta, kõige selle peale waatamata, et Asutawa Kogu kaudu rahwaesituse arwamine teada oli ja et walitsuse seisukohalt, mis ta deklaratsioonis awaldanud, see mitte õige ei ole ja et see isegi põhiseaduse wastane on. Selle küsimuse peale aitab wastust leida, kui üles seame teise küsimuse: Kelle wastu tarwitatakse harilikult sõjaseadust? Juba eelmine kõneleja toonitas, kuidas seltskond Wene walitsuse ajal äärmiselt hell oli sõjaseaduse wastu, sest terve seltskond wõis sattuda sõjakohtu alla. Sõjaseadus puudutas kodanikka kõigist liikidest ja kõikidest ilmawaadetest. Selles mõttes on seisukord praegu muutunud. Mina ei taha üksikasjadesse tungida, kuid ma tahaks siiski

paar tõsiasja püüda meele tuletada. Kes silmas pidas armuandmist toimetamist armuandmise komisjoni kaudu Asutawas Kogus, sellel on silmade eest mööda läinud pikk rida karistatud inimeste armupalumisi, nendele armu anda, ehk karistust kergendada. Need inimesed olid harilikud eksijad igasuguste väikeste sõjaseaduse määruste vastu, mille peensusi nemad, kas ei teadnud, ehk oma lihtsameelsusega ei osanud aru saada, ehk ei teadnudki süüks võtta. Ei mingisugust kuritöö warju ega märki, waid eksimine mingisuguste paberliste määruste vastu. Nende põhjal määratud järske karistusi tuli muuta, likwideerida, pehmemdada.

Ka administratiiv korrast on karistatud suur hulk inimesi peasjalikult tujude järele, nagu see administratiiv korrast ikkagi sünnib, kus näituseks isegi siseminister K. Einbund oli sunnitud omal ajal tõendama, et „meie saatsime küll wälja, aga kui selgub, et nende hulgas süütaid on, siis laseme teatawad isikud tagasi tulla, teiste kohta on läbirääkimised käimas“. Mul olewate andmete järele ongi suur hulk neist tagasi tulnud. Kõigejämedam omawoliakt: teatawa meeolu all astutakse teatawa samm selleks, et pärast kainemas meeolus seda sammu selgitada ja hakata likwideerima, seda sammu, nii ütelda, olemataks teha. Niisamuti ka kõik need sõjakohtus arutatud protsessid, millest harilikult taheti teha mingisugust riigiäraandmise wõi -kukutamise protsessi, kuid mis olid lihtsad kõmuprotsessid; riigiäraandmise protsessid kujunesid lihtsateks töolistewastasteks protsessideks. Ei ole suudetud kusagil pool näidata seda riigiäraandmise ja riigikukutamise plaani sel kujul, nagu teda otsiti. On karistatud teatud osa kaebealustest, kes protsessis olid segatud, mitte sellepärast et nende kohta süü tõeks tehti, waid palju enam sellepärast et kaebealustele wõimalust ei antud sõjakohtule andmeid oma süütuse üle ette tuua.

Peasjalikult on sõjaseaduse surwe juhitud olnud just töötawa klassi vastu; seda rohkem tõendust saame, kui edasi waatleme, et teisele poole ei ole mitte tarwitatud seda seadust ka siis, kui selleks küll, wõib olla kümme korda rohkem põhjusi oli ja kümme korda rohkem tarwidust. Meil on näituseks maad wõinud leida terve rida kuritarwitusi, alates hangeldamisega, liiakasuwõtmisega ja lõpetades nende kuulsate „Revalistega“, mida meie praegu omaks õnnetuseks juba terwelt kolm wõime lugeda ja millele wõib olla,

weel tuntawat lisa oodata on. Nende vastu ja teiste sellelaadiliste isikute vastu, kes riigile kümned ja sajad korrad kahjulikumad on, ei ole ilmiski sõjaseaduse karmi kätt tarwitatud. See näitab seda, et sõjakohtud ja erakorraline kord on tehtud poliitilise klassiwõitluse abinõuks ja on pöördud töörahwa vastu. See wäerind on toodud igale poole, niihästi Tallinna, kui ka Wirumaale ja teistesse kohtadesse, kus asub töötaw rahwas.

Olen kaugel sellest, et eitada klassiwõitlust. Meie rühm asub klassiwõitluse alusel ja saame sellest wäga hästi ka aru, kui põllumehed ja Maaliit asuwad klassilisele alusele, niisamuti kui töölised. (Wahelhüüe: Keda teie mõtlete tööliste all?) Meie wõime selle üle teine kord läbi rääkida, praegu räägime sõjaseadusest ja tema ärakaotamisest. Meie ei eita klassiwõitlust. Mina isegi rohkem — klassiwõitlus on paratamata. Mis sünnib siin praegu seda küsimust arutuse alla wõtma on see, et kui on asutud klassiwõitluse alusele, juletagu seda ka awalikult ütelda. Parem tiiw ei julge otsekohene olla, nagu seda on pahem tiiw. Tegelikult talitatakse klassiwõitluse printsiipide järele, wõetakse tarwitusele kõigeterawamad abinõud, erakorralised sõjawäljakohtud, pannakse maksma kodanline diktatuur tema kõigejärsumal kujul, kuid samal ajal tehakse ilusaid sõnu demokraatlisest korrast, wabadusest, õiguslikust korrast, rahwatahtmise all walitud Riigikogust jne. jne. Milleks kõike seda? Tegelikult talitatakse ju teisiti. Oldagu otsekohene, nagu pahemal tiival, ja öeldagu, et on kodanline diktatuur maksmas, siis teeb wastasrind oma järeldused ja wahekord on selge. Praegu tahtakse aga rõhutada, et meil siiski demokraatline kord maksew on. Seda ei saa kuidagi aga õigeks pidada, senni kui meil edasi kestab sõjaseadus, mis vastu enamuse tahtmist on ja mis poliitilise klassiwõitluse abinõu, mille abil püütakse ennast pukis hoida, vastu rahwa enamuse tahtmist. (Wahelhüüe paremalt poolt: Ohoo!)

Waadake, selles just see konks ongi. Et see wäide nendesse ridadesse nii palju ärewust toob, näitab wähemalt seda, et on naelapea pihta trehwatud. Ma küsin neilt, kes siin „ohoo“ hüüdsid, olge head, kui teie tugewad olete, siis tehke wiisakas käeliigutus ja kaotage sõjaseadus ära. Teil ei tarwitse ju mitte karta kui rahwa enamus teie poolt on. Teie ei julge aga seda teha, nagu tänased otsused näitawad. Kas nii toimetawad need, kelle seisukoht kindel on!? Niiwiisi toimetab uppuja, kes hoiab

õlekõrrest kinni ja ennast mitte liigutada ei julge, kartes, et õlekõrs katkeda võib. Kui teie „ohoo“ põhjendatud on, siis olge head, tõmmake sellest tarwilikud konsekwentsid ja wõtke see arupärimine wastu. Hoolitsege, et selle arupärimise tagajärjel sõjaseadus ära kaotataks, — saab näha, kas jätkub teil selleks julgust.

Teen oma rühma nimel täiendawa ettepaneku sellele arupärimisele, mida meie oma poolt toetame, — Wabariigi Walitsusele wastamiseks määrata 3 päewane tähtaeg. (Pahemal pool käteplagin. Paremalt pool imestustawaldawad hüüded).

(Wäljaspool järjekorda wõtab sõna riigiwanem).

Riigiwanem A. Piip: Austatud rahwaesitajad! Ainult paar märkust tahtsin teha eelkõnelejale. Esiteks, mis puutub sõjaseisukorra praegusse seaduslikkusesse, siis pean tähendama, et põhiseaduse maksmapanemisel kaotasid need määrused ja korraldused oma jõu, mis üles loetud põhiseaduse maksmapanemise seaduses; nende hulka ei kuulu mitte sõjaseaduse ära kaotamine. Teiseks, mis puutub tähtjasse, siis ei ole mitte sõjaseaduse kaotamise korraldus uus, waid kestab automaatselt Asutawa Kogu ajast ilma terminita edasi; oleks siin uus kaitseisukord kuulutatud walitsuse otsuste järele, muidugi mõista, määratakse ka tähtaeg alles.

Siis toonitati weel, et walitsus lubas järk-järgult sõjaseadust ära kaotada ametisseastumise puhul. Seda on ka Wabariigi Walitsus teinud. Wabariigi Walitsus leidis, et sõjaseadus on erakorraline abinõu, mida erakorralistel aegadel võib tarwitada. Et erakorralised ajad on muutunud enam normaalsemateks, siis leidis walitsus wõimaliku olewat ära kaotada sõjawägede ülemjuhataja instituuti, mis ühes sellega ka terve rea kodanlisi kitsendusi ära kaotas. (Wahelhüüe pahemalt poolt: Teise kätte üle andis!). Ei ole mitte teise kätte üle antud, waid uutelt korraldustelt, kindralkuberneril ja sõjawäeringkonna ülemal on hoopis teised funktsioonid. Keda see asi ligemalt huwitab, see leiab sellekohastest raamatutest: missugune wahe on ülemjuhataja õiguste ja kindralkubeneri ehk sõjaringkonna ülema õiguste wahel. Need on täiesti kaks sootuks iseasja, kusjuures iseraline erakorraline seisukord on ära kaotatud.

Ma pean tähendama eelkõnelejatele, et meil walitseb sõjaseadus peaaesjalikult juriidiliselt, mitte aga tegelikult. Seisukord ei ole aga mitte nii selge, et walitsus oleks

wõinud wastutust enese peale wõttes ära kaotada ka juriidiliselt maksma sõjaseisukorra, nagu ta senni on kestnud. Walitsus ei ole mitte tarwitanud sõjaseisukorda wõitluseks töolisteklassi wastu, waid üleüldse riigihuwide kaitseks. Sellepärast ei ole sõjaseaduse kaotust ka senni tehtud ja ei ole ka sugugi tarwis selle üle kaebada. Ma tahtsin teha just märkuse selle kohta, missugune on Wabariigi Walitsuse siht ja tendents ses asjas ja et Wabariigi Walitsus ka siin täiesti seaduslisel ajal põhiseadusega kokkukõlas on seisnud.

Rkl. J. Allikso (kom.): Ma ei tahaks siin mitte hakata wäljamanguma sellelt kodanliselt kindralstaabilt seda, mis töolistelt ära on wõetud, sest see on juba päewaselge. Kuna meie ei tulnud mitte selleks siia, et hakata manguma neid kümneid ja tuhandeid, kes on wälja saadetud ja tapetud jne. Meie teame ainult seda, et töolistel ei tarwitse nõuda neid wäikseid seadusi, mis teile siin kodanluse laualt maha langewad, meil on tarwis selgitada neid fakte, missuguse wiisiga kodanlus siin meie töörahwa kallal on wägiwaldalt tarwitanud. Kui siin peaminister etté tõi, et on isegi järk-järgult sõjaseadust ära kaotatud, sõjawäe instituudi ära kaotamisega, kuid ta jättis ütlemata, et seda õieti nii peaks mõistma: Laidoner on põllumeheks hakanud ja sellepärast võib järeldust teha, et sõjaseadus on järk-järgult ära kaotatud. Meie teame ainult, et sennikaua, kui töölised ei suuda neid oma nõudmisi läbi wiia, sennikaua ei saa nad midagi. Ei ole siin ükski wastuwõetaw arupärimine niisugune, mis oleks wastuwõetaw töolistele; töolisteklass peab ennast koondama selleks, et siin nendesamadele herradele sedasama ette kirjutada, mis meile, töolistele, on ette kirjutatud; ja kui töölised tulewad siia saali tahmaste nägudega nagu ennegi nad tulnud on, siis rahwasaadikud lähewad jälle... (Hääled paremal pool ja keskel: Niisugust loba... Siin pole korda sugugi. — Kuuldub üleüldine rahulolematuus).

Rkl. J. Soans (kom.): Mina ei saanud mitte sest aru, mis peaminister siin seletas, et sõjaseadust võib siis ainult ära kaotada, kui sellekohane kord on loodud. Seda wõiks nüüdki teha; kuid öeldakse, seda on selleks tarwis alal hoida, et rahu-aegist korda alal hoida, kuid seda ei tea, missugune see kord oleks. Arwate, et wahe on weel wõllasse ja wangikodadesse wiidud ja sellepärast ei ole weel rahuaegne kord. (Paremalt pool: Kommisarid puuduwad!). Ma nimetasin, et rahuajal on kohtud ja

politseid ja sellest aitaks juba küll ilma sõjaseaduseta. (Paremalt pool: Kas nii vähe oligi?). Pange oma poolt juure.

Rkl. K. Einbund (rhw.): Austatud rahvasaadikud! See on loomulik, et kõik demokraatlikud kihid Eesti Wabariigis püüawad sinna poole, et hakata riiki walitsema rahuaaja kohaselt. Kuid selles see küsimus seisabki, kas praegusel korral on normaalne aeg juba kätte jõudnud. Ei ole kellegi saladus, et meie rahwakihtides on neid ollusi, kes mitte ainult ei mõtle Eesti riikluse wastaselt, waid ka tegelikult walmis on tema wastu üles astuma. Kui riigiwastane töötamine ainult mõttega töötamine oleks, nii kui see harilikul ajal wõib olla ja peab olema, siis wõiksime juba praegu kindlasti ütelda, et mingisuguste erakorraliste abinõudega riigiwalitsus wälja tulla ei tohiks. Nii kaua, kui meie tegelikult iga päew näeme, et katsutakse Eesti riikluse wastu üles astuda mitte mõttega, waid tegeliku jõuga, nii kaua ei wõi meie puht-südamliselt ütelda, et erakorralised abinõud ära kaotada tulewad. Mitte ainult meie ei käi seda teed, waid ka teised riigid, isegi Inglismaa, kus riigiwõim kõige kõwem on, igatahes mitu korda kõwem, kui Eesti Wabariigis, isegi seal tullakse selle peale erakorralisel juhtumisel, et pannakse erakorralised abinõud maksma. Sellepärast ei saa kõigeparema äratundmise järele erakorralisi abinõusid praegusel silmapilgul mitte ära kaotada.

See ühest küljest, aga teisest küljest ei ole sugugi mitte kindel, et meil sõjaseisukord peaks maksma jääma. Ma pean ütleva, et just walitsuse wiimase otsusega, millega sõjaseisukorra õiguste teostamine on antud siseministri kätte, on lõhestud meie õigusline kord, on lõõdnud ta täiesti segamini. Minu arwamise järele, kui selle asja arutamine läheks kohtuwõimude kätte, siis meil praegu faktilist sõjaseisukorda wist mitte ei ole. Siis on veel teisest küljest kahtlus tõusnud, nagu meie täna awalikult Sots.-dem. rühma esitajatelt kuulsime, kas meil sõjaseisukord maksew on põhiseaduse maksamahakkamise pärast. Waadake, need 2 asjaolu sunniwad ilmtingimata mind küsimust päewakorrale seadma, kas meil on praegu sõjaseisukord maksew, wõi ei ole. Tõuseb küsimus, kas niisugusel korral meil tarwidus on, et see kaitseisukord, nagu ta paberil ära tähendatud on, peaks meil maksma sõjaseisukorra näol ehk mõne teise kaitseisukorra näol, mis ka meie seadustes ette nähtud on. Waadake, just nende lahendamata küsimuste pärast tahaks meie

et arupärimine saaks wastu wõetud ja Wabariigi Walitsusele järelekaalumiseks antud. Arupärimise puhul tuleksid kõik need küsimused **pro** ja **kontra** arutamisele. Soowitaw oleks, et walitsus meile selge pildi annaks, kuidas on õieti põhjendatud kaitseisukorraga lugu, kas meil sõjaseadus maksab wõi ei maksa, ja kas mitte aeg ei oleks olüma mingisuguse teise kaitseisukorra juure üle minna, mis meil ette nähtud on.

Sellega ei taha ma sugugi kõneleda selle poolt, et meil kaitseisukord ära kaotatud saaks, waid just wastuoksa. Teisest küljest, kui kord juba küsimus üles on tõstetud, kas mitte ei oleks aeg sõjaseadust põhiseaduse järele ära kaotada, siis tahaks me sel puhul oodata walitsuse autoriteetlist wastust, missugused põhjused sunniwad praegu nõudma, et meil kaitseisukord edasi kestaks. Kui seda arwab Sots.-dem. rühm, kui selle arwamisega ühineb Iseseiswate Sots. Töölise Partei, et meil kaitseisukorda enam tarwis ei ole ja teisest küljest Rahwaerakond arwamisega esineb, et wähest meil aeg ei ole kaitseisukorda ära kaotada, siis on need üksikute rühmade arwamised, kuna meil tarwis on kogu seltskonnale ette tuua, missugused põhjused sunniwad walitsust kaitseisukorda ikka veel edasi pidama. Sellepärast oleks meie ka arupärimise wastuwõtmise poolt, et wõimalust anda Wabariigi Walitsusele awaliku arwamisega esineda meie maa sise-mise julgeoleku asjus.

Rkl. M. Bleiman (is.): Sõjaseaduse kaotamise küsimus ei ole siin mitte esimest korda kõne all, ja ma tahaks ainult mõne iseloomuliku joone tõmmata, mis selle küsimuse arutamise ajal selgunud. Ma mäletan, kui tööerakondline peaminister Asutawa Kogu koosolekul oma walitsuse deklaratsiooniga esines, siis nimetas ta muu seas, et walitsuse ülesanne on sõjaseadust järk-järgult ära kaotada. Wäga ilus. Mõni pealtkuulajatest ehk hellitas eneses juba lootust, et sõnadele ka mingisugune tegelik samm järgneb. Peale peaministrit wõttis sõna Rahwaerakonna esitaja Wabariigi Walitsuse deklaratsiooni puhul ja ähwardades näitas näppu: „Noh, ma tahaks näha, kuidas teie selle riigiwalitsemisega korda saate, kui sõjaseadust ei ole. Sõjaseaduse ära kaotamine pole muud, kui paisu äratõmbamine kõige sellele, mis pahempoolsete töolisteklasi esitajate poolt tuleb“. Selle peale ütles tööerakondline minister sõnasõnalt nõnda: „Kui lugu nii on, siis wõime ju ümber otsustada“.

Nõnda kestis see Tööerakonna demokraatia terwelt wiis minutit! Wiis minutit — ja esimene järk sõjaseaduse ära kaotamisest oli möödas. Teise järguga esines täna r. e. A. Anderkopp, kui ta tõendas, et sõjaseaduse ära kaotamine üldse ei kuulu rahwaesituse kompetentsi. See olla niisugune asi, mida walitsus üksi ära otsustada wõida oma äranägemise järele. See oli siis teine järk Tööerakonna sõjaseaduse järkjärgulisest ära kaotamisest. Tegelikult on asi aga nõnda wälja kujunenud, nagu hra peaminister siin seletas, et on ära kaotatud sõjawäe ülemjuhataja instituut. See olla tähtis fakt sõjaseaduse ära kaotamise suhtes. Hea küll. Ülemjuhataja instituut on ära kaotatud, kuid selle eest seati sisse kindral-kuberneri instituut, nimetati ümber endine ülemjuhataja instituut. Mina leian, et see pole mitte sõjaseaduse ära kaotamine, waid see on sõjaseaduse süwenemine. Enne oli sõjawäe ülemjuhataja instituut erakorraliste aegade nähtus, sellega aga möödaminew, kuna nüüd kindral-kuberneri instituudi asutamisega alaline instituut sisse on seatud; nõnda siis sarnane asutus nagu meie põhiseadusele külge liidetud.

Kui peaminister A. Piip siin ütles, et enam ei ole tarwitatud sõjaseaduse karmust tööliste wastu, siis pean ütleva, et peaminister hästi informeeritud ei ole. Ta unustab ära, et peaministri kabinetis lähedal weel üks teine kabinet on, kes peenikesi katsesarwi väga terawalt töölisteelu woltidesse ajab. Üks meie partei liigetest oli seal teises kabinetis — kaitsepolitseis — ülekuulamisel ja ülekuulaw ametnik ei häbenenud ütelda, et tema käes praegu uurida on 150 protsessi, mis wiimase kahe kuu jooksul üles wõetud tööliste wastu. (Paremalt poolt: Kas teie ise ülekuulamisel ka olite?). Kahjuks mitte, teie suureks kurwastuseks. Üks ametnik ütleb, et ainult tema käes üksi juba 150 protsessi on. Tööerakondline siseminister, kes selle asutuse ülemjuhataja, wõiks ehk ütelda, mitu ametnikku selles ametkonnas on ja kui suur oleks siis järjekult nende protsesside kogusumma. Kõik need protsessid tahetakse igatahes ikka lõpule wiia ja enne ei lõpewist mitte esimene järk sõjaseaduse ära kaotamisest. On ju need protsessid algatud sõjaseaduse tähe all ja peawad ka sellesama tähe all lõpule wiidud saama. (Päts kohalt: Õigus, järk-järgult ikka!). Ja teie eksite ikka järk-järgult, olete sellega ju wilunud. (Üleüldine naer).

R. e. A. Palwadre tungis natuke sügawamalt asjasse meie praegust seisukorda puudutades. Ta ütles, et meie haritlaste-

klass omal ajal väga tugewasti on wõidelnud igasuguste erakorraliste seaduste ja kitsenduste wastu. Meie hulgas on isikuid, kes ainult, nii ütelda, hea juhtumise tõttu mitte nende erakordiste seaduste ja kitsenduste ohwriks pole langenud. Nüüd aga nähtawasti, läheks otsekui meie haritlaste kiht selle peale wälja, et seda waljemat korda ja sõjaseadust ikkagi toetada. (Päts kohalt: See on ju klassiwõitlus!). Oodake, oodake hra Päts, selle peale wastan ma kohe. Järk-järgult ikka! (Naer).

Lugupeetud rahwasaadikud! Teie unustate ühe seisukoha ära. Meie haritlaste-Flas läks ju wälja nende kitsenduste wastu, mida tsarismuse meile kaasa tõi, wabameelsuse lipu all. (Paremalt poolt: Nüüd läheme kommissaride wastu!). Ei, meie läheme teie komendantide wastu. (Rkl. O. Amberg hüüab midagi wahela). Hra O. Amberg, ma saan teie seisukorrast väga hästi aru ja ei mõista teie seisukohta sugugi hukka. Teie ja minu seisukoht on kaks ise-asja. Ma tahaksin aga teie seisukohta natukene selgitada. Lugu on nõnda, et kui praegusel ajal sõjaseadust tahetakse alal hoida, siis tahetakse sellega nagu tõendada, nagu oleks meil mingisugune sõjariistus wõitlus käimas. (J. Uluots kohalt: Teie ju rääkisite wõitlusest!). See pole weel sõjariistus wõitlus, waid alles jõudude kogumine. Sõjaseaduse wärijal aga teostawad mitmed kihid oma ahneid plaane teiste kihtide wastu. Peab kahjuks ütleva, et just need kihid, kes omal ajal wabameelsuse lippu kõrgele tõstes tsarismuse wastu wälja läksid, puhtdemokraadid olles. Olgu, et nad nüüd pankades kuponge lõikawad, olgu mõnel muul teisel wiisil oma plaane teostawad. Siis küsite teie weel: kes on tööline, kes mitte. Wastus selle peale on õige lihtne. Waadake mu herrad, need, kelle wastu teie sõjaseaduse tärawa otsa sihite, on töölised, ja sellest seisukohast wälja minnes ei ole see küsimus mitte selgusetu, waid on lihtne ja väga arusaadaw igaühele.

Niisugune on see muutunud seisukord, milles meie praegu elame, nii et see, mis sel ajal mõõduandew, praegusel ajal seda mitte ei ole; praegu on meil hoopis teistugune seisukord olemas. Kui ma nimetasin neid üksikuid järkusid, mida tööerakondline walitsus on lubanud kitsenduste kaotamiseks peatselt teostada, siis nüüd neid sõjaseaduse protsesse, mis on üles wõetud, waadeldes, peame tunnistama, et see wiimane järk on meil nüüd praegu käes: ühel ametnikul on 150 protsessi ühe kuu jooksul käes — see on nüüd tegelikult

sõjaseaduse järkudewiisi kaotamine. Mu herrad, tahaksin juhtida tähelepanu selle peale, et see astel, mida ühele poole nii walusalt ja terawalt juhitud ja juhitakse, et see astel wõib oma otsaga wäga terawalt ka wastupidi pööratud saada. Ja ma pean ütlemä, et poliitiline õnn wäga muulik on. Seda muutust oleme meie näinud. (Wahelhüüe: Ega te nüüd walgekaarti asutama hakka?) Waadake, sellega on niisugune lugu, et ma teie walgekaarti wäga hästi tean ja ka seda, et see walgekaarti demokraatia wari on, kuhu kõiksugu lipu alla on pugunud. Ja ma tahaksin ainult, et herrad, kes niisuguseid nimetusi ja wahelhüüdeid esile toowad, oleksid otsekohesed ja ütleksid, et sõjaseadust on neil tarwis selleks, et klassiwõitluse lippu tõsta, paremalt poolt jõudusid koomale tõmmata ja et seda klassiwõitlust kõige oma terawusega meil teostada. Ütelge seda wälja ja heitke kõik wiigilehed, mida demokraatia ja muu asja nimel tarwitata ja mis oma mõtte on kaotanud. (Päts: Mis ajast saati teie nii radikaalne olete?) Ma olen ammugi radikaalne. Kahju, et teie üleelatud sündmustest midagi õppinud ei ole. (Käteplagin pahemal pool.)

Rkl. A. Hansen (is.): Täna õhtul olen siin ühte asja tähele pannud, et ligemal ajal rahwaesitusel, ja wõib olla ka Wabariigi Walitsusel tuleb hakata kohut käima selleks, et selgusele jõuda, kumbal pool maksmapandud seadused seaduslikud on. Kuid ma ei taha seda ligemalt puudutada. Kõigist muust on täna siin palju kõneldud, kuid mitte sellest, mispärast peab sõjaseadus edasi kestma. Kui teie, mu herrad kodanlased, ei ole mitte küllalt suutnud asja õige nimega ütelda, siis on see arusaadaw. Meil riigis ei walitse mitte harilikud normaalolud! See on praegu ja alati sõjaseaduse põhjendamiseks olnud. Ühest küljest on juba mitu aega toonitatud, et meil sõda lõppenud. See on tõsi, ta on lõppenud wälisel frondil, kuid seesmisel hakkab ta wast hoogsamalt kui senni. Kui hiljuti wäljamaal, Genfis käidi Eegsti tunnistamist nõudmas, wõib olla, et seal siis ka wälissõja plaane sepsitseti ja et seda töörahwa wastu ei unustatud, on selge. Wälissõda meil ei ole, kuid sise-mise ees ei pigista meie silmi kinni. Olukord on niisugune, et sõjariistad on sihitatud töörahwa wastu, ja see on sõda. Meie ei ole seda warjanud. Tahtsin ainult ühe asja peale tähelepanu juhtida, nimelt, et teie, herrad kodanlased, oma demokraatlist korda üleüldse päewawalgele ei saata, sest selleks normaalsed ajad ei tule

— need ebanormaalsed ajad, mis teile tarwis, ei lõpe mitte. Kuid teie pangad ja töötawad, ei ole mitte natsionaliseeritud, wäliswaluutaga sahkerdatakse wabalt, „tööstuse ettewõtted“ kartuliwabrikud tekiwad, mis teie siis tahate? Kõik on ju „waba“ ja normaalne lokaut jne. ja aeg sõjaseadust lõpetada. Kuid herrad kodanlased, need normaalajad, millest unistate, ei tule... jääb kriis... ja teie sõjaseisukorda ei saa lõpetada kunagi.

Juhataja: Kõnelejate nimekiri on lõppenud. Sisse on tulnud kaks ettepanekut. Palun sekretääri esimest ettepanekut rahwaesitajatele ette kanda.

Sekretäär: „1) Kas on walitsusel teada, et sõjaseaduse edasikestmine Wabariigis makswate seadustega, eriti ka Wabariigi põhiseadusega wastolus on?“

2) Mis mõtleb walitsus teha, et seaduse wastast olukorda ära lõpetada ja seaduslikku korda jälule seada?“

Juhataja: Kes on Sots.-dem. arupärimise wastuwõtmise poolt? Poolt on 34 häält, seega on see arupärimine wastu wõetud. (Wahelhüüded paremalt poolt: Aga wastu?) Meie põhiseaduses on punkt, et kui 25 saadikut arupärimise wastuwõtmise poolt on, siis ta wastu wõetud saab. On täiendaw ettepanek Iseisewa Sots. T. P. Rk. rühma poolt, wastamiseks määrata Wabariigi Walitsusele 3-e päewane tähtaeg. Panen selle ettepaneku hääletamisele. (Ettepanek wõetakse hääletamisel wastu.) (Kiiduawaldused pahemal pool.)

20. Kommunistl. Sekretäär: (Loeb.) **Tööl. r. arupärimine tööl. lah-** „Riigikogu Juhatusel. Ettepanek. Riigikogu **tilaskmise kohta.** Kommunistline Töölisterühm paneb Riigikogule ette Wabariigi Walitsuselt aru pärida:

1) Kas on Wabariigi Walitsuselt teada, et sõjawäe warustuswalitsuse tehnilise osakonna töökodades „Karawanis“, „Autogaraashis“ ja sõjariistade töökojas „Erikus“ 5. jaan. 22 töolist lahti on lastud ja 20. jaan. weel nelisada töolist lahti lasta kawatsetakse?

2) Kui see walitsusele teada on, siis — kas kawatseb walitsus Eesti Wabariigi põhiseaduse § 25 rikkumat sõjaministeeriumi korraldust ära muuta?

Kommunistline Töölisterühm palub seda arupärimist Riigikogu 18. jaan. koosoleku päewakorda wõtta ja rutuliseks tunnistada. Alkirjad: J. Allikso, J. Santa, J. Reinberg, J. Soans.

Juhataja: Selle ettepaneku kohta võib kodukorra järele kaks poolt ja kaks vastu sõna võtta.

Rkl. J. Wanja (kom.): Neis ettepanekuis nimetatud töökodades lastakse töölisi lahti ilma, et oleks selleks mingisugust põhjust. Meie teada ei ole seal tööpuudust olemas. Sõjaajal korjati sinna kõige paremad töölised, et riigi ülesehitamiseks tööd teha, nüüd kus sõda lõppenud, lastakse nad lahti. Minule, kui tööliste esitajale, öeldi alati, et kõik peavad tööd tegema, ühed sõjaliinil, teised kodus, sest et meie riik nii väike on, et teda ainult töö võib päästa. Nüüd aga lastakse seal töölised lahti ja seda lahtilaskmist ei ole põhjendatud mitte mingisuguse faktiga. Selle läbi rikutakse aga otsekohe meie põhiseaduse § 25, mis ütleb, et iga Wabariigi kodanik peab kindlustatud olema majandusliselt töösaamise suhtes. Meie töökodades ei panda nüüd aga selle peale mingit rõhku. Meil on alati öeldud, et ühed peavad sõjaliinil ja teised wabrikutes töötama, nüüd aga ei leita enam tööd. Ka kütteainete keskkomitees lastakse 5000 töölisi lahti, niisama ka 500 töölisi sadamatehastes, kui uskuda kodanliste lehtede teateid. Ka sinna olid koondatud sõjaajal kõige paremad väljaõppinud töölised, sest öeldi, et see töö olla väga tähtis. Mina leian, et see on sihilik tööliste näjalesundimine ja sihilikult Wabariigi põhiseaduse § 25 vastu töötamine sõjainisteeriumi korraldusel. Et siin täna kõik tööliste nõudmised kodanlise klassi poolt otsekohe maha hääletati, siis ei ole ma sugugi selles arwamises, et see ettepanek saaks vastu võetud. Sellepärast usun ma, et ka see ettepanek saab tagasi lükatud, nagu kõik meie teised ettepanekud. Ei ole wist jälle seadust, mille põhjal seda võiks vastu võtta. Kuidas võime meie sõjainisteeriumi tegewust õigeaks pidada, kes töölised lahti laseb, ilma et selleks põhjust oleks ning selle läbi otsekohe töölisi nälgima sunnib. Teie võite ka täna selle ettepaneku tagasi lükata, kuid teadke, et töörahwas teeb sellest oma järelduse. (Rkl. K. Päts: Ärge hirmutage, asi pole nii hirmus.)

Rkl. J. Allikso (kom.): Siin on jälle arupärimine, nagu eelmisedki olid, kuid nüüd on tähtis seda teada saada, millega hakatakse põhjendama seda §-i rikkumist ja kas on nüüd teil ka kaitsmiseks § olemas? Siin toodi §-i rikkumine ette ja nüüd tekib küsimus, millest tuli tarwidus selle rikkumise järele. See on § 25. Nüüd

oleks huwitaw teada saada, missuguse §-i walitsus selle kaitseks annab, sellele nõndanimetatud järk-järgult töö ärakaotamisele. Wahest ehk on töötegemine sellele wäiksele Eesti riigile kahjulik ja sellepärast tuleb ka see järk-järgult ära kaotada. Pordutööstistest lasti 500 lahti, sõjawäe warustustöökodadest lastakse jälle suur osa lahti. Wististi on riik hakanud ka tööd järk-järgult ära kaotama ja arwatawasti tuleb ka „Dwigatel“ selle järk-järgu kaotamise alla, kuigi ta praegu eraomandus on; aga no ega siis ei tohi vastu hakata, peab ikka seda tegema, mis walitsus on deklareerinud, et kõik järk-järgult ära kaotatakse. Kui kodanlus wõtleb tööliste vastu, siis ei taheta enam seadustest rääkida. Ma panen ette seda arupärimist kohe arutusele võtta.

Juhataja J. Järwe: Kodukorra § 62 põhjal tuleb arupärimine kas komisjoni anda wõi vastu võtta. Arutusele wõtmise poolt on räägitud. Kas on waturääkijaid?

Rkl. J. Uluots (põl.-k.): Mina arwan, et sarnased ettepanekud põhiseadusele ei wasta, mis tunnistab ainult neid arupärimisi makswateks, kus 25 allkirja on. Meie ei ole mitte selle jaoks siia tulnud, et omale allkirju koguda. Riigikogu on selle jaoks siis kokku tulnud, et enamus läbi otsuseid teha; meil aga praegu siin mingisugune wähemus otsuseid teeb. (Üleüldine naer pahemal pool). Et pahem pool nii suure häälega naerab, siis on see tundemärk, et seisukoht ebamäärane on. Iga arupärimine on arupärimine, kui ta oma korrale wastab.

(Hääletamisel saab ettepanek — arupärimise sisulisele arutamisele asuda — 27 häält poolt, 8 h. vastu mis on sellega vastu wõetud).

Rkl. E. Joonas (is.): Wiimasel ajal on üleüldiseks nähtuseks saanud see, et tööliste nõudmistega ei rehkendata üleüldse mitte. Seda nägime streigi puhul sadamatehastes, mille kutsus välja walitsuse mitteõiglane ülesastumine tööliste vastu. Sellele streigile järgnes üleüldine tööliste lahtilaskmine ilma mingisuguste põhjusteta. Ma saan aru, kui oleks sarnane nähtus eraettevõttes ilmsiks tulnud, mida võib olla, tööpuudusega oleks seletatud. Kuid kroonu tehastes, kus kroonu ise tööandja, aga ka töötelli, seal ei wõi tööpuudusest mitte juttu olla. Lehtedes kuuleme alati, et meie tööstus on langenud ja et meil on tarwis tema ülesehitamisele asuda. Kas põhjuseta tööliste lahtilask-

misega luuakse tööstust? Teisest küljest meie rühm ei wõi mitte lubada, et töölistega ülepeakaela ja õiglusewastaselt toimetatakse. Tööline elab enese kätetööst. Puudub tal töö, siis ähwardab teda näljasurm. Kui nüüd üleüldiselt töölisi hakatakse päewapealt lahti laskma, siis ei tähenda see enam ega vähem, kui kogu töölisteklassi näljutamist. Arupärimises nimetatud asutuste töölistes ei tea miks neid lahti lastakse, seda ei tea ka arupärijad ega meie. Sellepärast on meie kohus Wabariigi Walitsuselt nõuda nende tööliste lahtilaskmise põhjusi. Selles mõttes toetab meie rühm Kommunistliku Töölisteühenduse arupärimist ja paneb ette teda vastu wõtta.

Rkl. A. Rei (sd.): E. Sots. dem. tööliste rühma nimel teatan, et meie rühm kahjuks selle ettepaneku poolt mitte hääletada ei saa, sest et tema nii halvasti kokku on seatud, et sealt otsekohest seaduserikumat näha ei ole ja sellepärast hoidume meie hääletamisest.

Juhataja J. Järwe: Ma panen ettepaneku hääletamisele. Kes on arupärimise wastuwõtmise poolt? Kes vastu? (Wahelhüüe: Esimest korda ei lubanud teie vastu hääletada, miks nüüd?) Arupärimine on häälteenamusega tagasi lükatud. (Hüüe: Kui palju oli hääli poolt?) — 13 häält. (Hüüe: Kui palju vastu?)

21. Terwitusteletogrammide ettekandmine. Sekretäär: (Loeb). Riigikogule, Tallinn. Siberi kontroll-opteerimise komisjoni tegelased terwitawad palawalt esimest Eesti

Riigikogu ja soowivad kodumaale õnne põhiseaduse jõusseastumise puhul. Kuusner. Omskis, 2. jaan. 1921.“

„Riigikogule. Tallinn. Eesti asunikude saadikud kokku tulles Moskwa kontroll-opteerimise komisjoni ja esitades 100.000 Wenemaal elawat Eesti põllumeest, saadawad omi paremaid terwiseid kalli kodumaa esimesele Riigikogule. Talle soowides jõudu ja edu ülesannete täitmiseks Eesti riigi ja rahwa kasuks. Asunikud awaldawad lootust, et Riigikogu ka

nende huwisid saab silmas pidama, nagu see Eesti-Wene rahulepingus ette nähtud on, wõimaldades asunikku kodule kodumaale tagasirändamist nende isikut ja wara kaitstes. Asunikku saadikud Moskwas, 4. I. 1921.“ (Kiiduawaldus).

„Riigikogu. Tallinn. Tartu wabastamise teise aastapäewa puhul enamlaste ikke alt terwitab Eesti Riigikogu ja meie wahwat sõjawäge Tartu Inglise klubi. Mayflower.“ (Kiiduawaldus).

„Riigikogu esimehele. Tallinn. Paremaid Eesti kodanikka, esimeseks Riigikogu kokkuastunud rahwasaadikuid, terwitawad Tartu boy-skoutide lippu alla koondunud noored, kelle püüdeks kaswada ausateks ja truudeks isamaa kodanikuks ja hüüdsõnaks elada kodumaale ja inimkonnale. Tartu boy-skoutide malewa päälikute kogu.“

„Tallinn. Riigikogu. Terwitab Riigikogu soowides ühtmeelt ja edu loowale tööle Jõhwi majaomanikkude selts.“

„Eesti Wabariigi Kogule. Tallinn. Joala 4 Jahirühma toimikond terwitab Eesti Riigikogu kindlas lootuses, et kõikide Eesti Wabariigi kodanikkude kasuks töötate ja nende huwisid kaitsete.“ (Kiiduawaldus).

Juhataja J. Järwe: Päewakord on läbi. Kas tehakse järgmise koosoleku aja kohta ettepanekuid?

Rkl. J. Piiskar (is.): Silmas pidades, et täna ettepanek vastu wõeti Wabariigi Walitsust kohustada wastama arupärimise peale ja selleks kolmepäewane tähtaeg määrati, teen mina ettepaneku Riigikogu koosolekut reedel kell 5 ära pidada.

Juhataja J. Järwe: Kes on tehtud ettepaneku poolt? Kes vastu? Ettepaneku poolt on hääli antud 18, vastu 31. Sellega on see ettepanek tagasi lükatud. (Tehakse ettepanek koosolekuaja äramääramist juhatus hooleks jätta). Kes on selle ettepaneku poolt? Kes vastu? Sellega on otsustatud aja äramääramine juhatus hooleks jätta.

Lõpetan Riigikogu koosoleku.
(Koosolek lõppes kell 10.10 min.)

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees K. Wirma.

Abiesimees J. Järwe.

Abisekretäär J. Bergman.

